

Rahvusarhiiv
National Archives of Estonia

RAHVUSARHIIVI
TEGEVUSE ÜLEVAADE
2001–2002

NATIONAL ARCHIVES OF ESTONIA
2001–2002

Tartu 2003

Koostanud **Tõnu Tannberg**
Toimetanud **Helina Tamman**
Küljendanud **Eva Peedimaa**
Tõlge inglise keelde **Anne Lange**

Trükk AS Triip
ISBN 9985-858-34-4

SISUKORD

RAHVUSARHIIV AASTATEL 2001-2002 Priit Pirsko	5
NATIONAL ARCHIVES OF ESTONIA IN 2001-2002 Priit Pirsko	9
RAHVUSARHIIVI ARENGUKAVA SAAMISLOOST Toivo Jullinen	13
KOOLITUSTEGEVUS Sigrit Tõrik	16
EVELINE VON MAYDELLI KÄÄRILÕIKED	18
AJALOOARHIIV Indrek Kuuben	19
RIIGIARHIIV Marge Tiidus	23
FILMIARHIIV Ivi Tomingas	27
KLIENDITEENINDUS AJALOOARHIIVIS Toomas Mägi	30
ÜLEVAADE SÄILITUSALASEST KOOSTÖÖST Ruth Tiidor	32
VALGA MAA-ARHIIV REGIONAALARHIIVINA: KAHE AASTA KOGEMUS Riina Virks	35
MAA-ARHIIVIDE ÜMARLAUD Ülle Narits	38
ARHIIVIREGISTER - MIS SEE ON JA MILLEKS? Koit Saarevet	41
RIIGIARHIIVI MADARA HOIDLA - UUS ETAPP ARHIVAALIDE SÄILITUS- JA KASUTUSTINGIMUSTE PARANDAMISEL Maie Vihuri, Mare Olde, Indrek Tuulik	43
EESTI FILM 90 Ivi Tomingas	46
TAGASI KODUS Tiit Noormets	49
ROOTSI AJALOO PÄEVAD TARTUS Enn Küng	51
STRUKTUUR 2002	53
RAHVUSARHIIVI TEGEVUSE STATISTIKA	
STATISTICS OF THE NATIONAL ARCHIVES	54
KRONOLOOGIA	56
CHRONOLOGY	62
PUBLIKATSIOONIDE NIMEKIRI	68
AUTHORS	70
RAHVUSARHIIVI KOOSSEISU KUULUVATE ARHIIVIDE JA MAA-ARHIIVIDE KONTAKTANDMED	71

RAHVUSARHIIV AASTATEL 2001-2002

Priit Pirsko riigiarhivaar

Aastad 2001–2002 ei tähista Eesti arhiividele lõppu ega algust, pigem saab rääkida liikumisest — eesmärgipärasest ja mitte ekslevast. Sajandivahetus oli kujunenud n-ö adraseadmise ajaks — jõustus arhiiviseadus, arhivaarid muutusid riigiametnikeks ning moodustati valitsusasutus Rahvusarhiiv, kuhu koondusid Riigiarhiiv, Ajalooarhiiv, Filmiarhiiv ja maa-arhiivid. Kahes osas toimunud struktuurireform, arhivaari kutsetunnistuse süsteemi juurutamine ja muudki organisatsioonilised pöörded lubavad 20. sajandi lõpuaastaid lugeda keeruliseks üleminekuajaks, mille tulemusena nõukogude arhiivikorralduse põhiprintsiibid asendusid euroopalike reeglite ja tavadega.

21. sajandi kaks esimest aastat omakorda olid Rahvusarhiivile lõpliku eneseleidmise, strateegilise planeerimise ja tõsise töötegemise ajajärguks. Bienniumi kõige eredamate saavutustest kõnelebki käesolev ülevaade. Eesti arhiivinduse peamised statistilised näitajad on nende kaante vahel kättesaadavad. Aga ometi, laiem üldistus arhiiviaastatest 2001–2002 on samuti vajalik ja võimalik. Organisatsiooni kui terviku arengueeldused, esmased eesmärgipüstitused ja põhisuundumused väärivad igal juhul eraldi käsitlemist.

Enamik arhiivinduslikke sihiseadeid eeldab pädevaid inimesi ja teatud rahalisi vahendeid. Antud kontekstis on oluline osundada, et Rahvusarhiivi eelarve on viimastel aastatel pidevalt kahanenud. 2001. aasta tegevuskulud, s.t töäjõu- ja majandamiskulud kokku (48 314 000 kr) olid 12,5% võrra väiksemad kui 1999. aasta eelarve maht. 2002. aastal vähenes eelarve veelgi (47 859 700 kr), jäädes 13,4% võrra pisemaks kui Rahvusarhiivi esimesel, 1999. aastal. Arusaadavalt on arhiiviteenuse taseme hoidmine ja parandamine võimalikuks saanud seesmistesse ressurside arvelt — palkade külmutamise, töökorralduse optimeerimise ja personalikoolituse kaudu. Rahvusarhiivi suutlikkus kitsastes oludes edasi minna ongi peamine põhjus, et lugeda aastaid 2001 ja 2002 kordaläinuks.

Klienditeeninduse maht on riigi arhiivides järjepidevalt kasvanud. 2002. aastal registreeriti 17 274 arhiivi uurimissaalide külastust (siin pole mõeldud pöördumisi arhiiviteatise saamiseks, mida on mitmeid kordi rohkem). See on tervelt neljandiku võrra suurem kui 1999. aasta näitaja. Vaatamata rahaliste võimaluste kokkukuivamisele toimus oluline edasimineku ka arhiivitöö kvaliteedis ja personali kutseoskustes.

Ühe kestvama saavutusena tuleb märkida arhiivinduse pikaajalise arengu strateegia valmimist. Juba 2000. aasta lõpus oli alustatud Rahvusarhiivi arengukava koostamist, rõõbiti analüüsiti koostöös Riigikantseleiga asjaajamise ja arhiivinduse hetkeolukorda ja arenguvajadusi laiemalt, kogu riigi tasandil. Selle tulemusena kiitis Vabariigi Valitsus 4. juunil 2002 heaks "Asjaajamise ja arhiivinduse arengukava aastateks 2002–2005". 29. aprillil 2002 oli riigiarhivaari poolt kinnitatud "Rahvusarhiivi arengukava aastani 2005".

Niisiis on lähemateks aastateks loodud kindel alus dokumendi- ja arhiivihalduse edendamiseks Eesti ühiskonnas. Mõistagi ei saa arengukava täitmine edukaks osutada ainult arhiivide jõupingutusel. Eriti just asjaajamise kontekstis on kriitilise tähtsusega teiste riigiasutuste kaasamine dokumendiloome kultuuri ja heade tavade juurutamisel.

Võimsa kvaliteedihüppe on läbi teinud avalike arhiivide klienditeenindus. Renoveeritud teeninduspiirkonnad suuremates arhiivides, dünaamilised veebilehed, laiaulatuslik publitseerimistöö, arhiiviregistri kättesaadavus Internetis ja Rahvusarhiivi soovituslike juhiste valmimine on mõned märksõnad, mis ses kontekstis tunduvad tähtsamatena. Mitte kunagi varem ei ole riigi arhiivides olnud nii palju uurijakohti (181, neist 18 on varustatud mikrofilmilugeriga) kui praegu. Ühest küljest on arhiivid ise leidnud võimalusi kõige menukamate arhivaalide paljundamiseks ja levitamiseks (nt Tartus hoitavad hingeloendid on koopiatena kättesaadavad ka Tallinnas, osaliselt Pärnus, Viljandis, Kuressaares), teisalt levib Eestis nagu mujalgi õhtumaal suguvõsaauurimine kui inimeste vaimne meelelahutus ja eneseleidmine ühtaegu.

Aastal 2002 paranesid tuntavalt avalike arhiivide säilitustingimused. Riigiarhiivi Madara tänava hoidla valmimine (kogumaksumusega 26,5 miljonit krooni) andis juurde 1630 m² hoidlapinda. Tänapäeva nõuetele vastavas arhiivihoones on uurijate kasutada Eesti suurim, 38-kohaline uurimissaal. Nii Tallinnas kui Tartus vähenes arhivaalide hoidmine ebakohastel rendipindadel. Strateegiliselt oluline on tõsiasi, et arhiivide ehituslik kaasajastamine ei ole sündinud soodsate finantsiliste või bürookraatlike seikade kokkulangemisel, vaid tegemist on mõtestatud riikliku protsessiga. 1999. aastal ehitati Tartusse Ajalooarhiivi uus hoidla, 2000. aastal valmis Valga maa-arhiiv, 2002. aastal avati Tallinnas Riigiarhiivi Madara tänava hoidla. Arengukavas järgmisena on planeeritud Virumaa arhiivihoonde valmimine Rakveres, nurgakivi jõuti sellele panna juba läinud aasta lõpus.

Arusaadavalt on e-riigi, e-kodaniku, e-valitsuse ja e-posti ajastul Rahvusarhiivi teadvustatud eelissuunaks olnud digitaalarhiivindusega seotud ettevõtmised. E-arhiiv pole siiski eesmärk omaette, arhiivi ülesandeks mistahes ajastul jääb dokumendi säilimise ja kasutamise tagamine. Paberist sootuks ebapüsivam digitaalne kandja ei muuda seega arhivaari töö olemust, küll seab aga professioni ette uued senitundmatud väljakutsed ja lahendamist nõudvad probleemid.

Digitaaldokumentide pikaajalise säilitamise tagamisel oli 2002. aasta murranguliseks. Aasta algul loodi antud valdkonna arendamiseks spetsiaalne osakond ning määratleti tegevuse prioriteedid: arhiiviväärtusega riiklike andmekogude väljaselgitamine ja digitaaldokumentide arhiivi üleandmise nõuete õiguslik fikseerimine. Mõlemas suunas saavutati ka edu. Küsitlus riiklike registrite vastutavatele ja volitatud töötlejatele andis ülevaate andmepankadesse kogutud digitaalse info sisulistest ja tehnilistest karakteristikutest. Praktilise arhiveerimiskogemuse hankimiseks võeti arhiivi vastu tegevuse lõpetanud hooneregistri andmed. Seega saab märkida, et alates 2002. aastast säilitakse lisaks paber-, pärgament-, foto-, filmi- jm arhivaalidele Rahvusarhiivis ka esimesi arhiiviväärtusega digitaaldokumente.

Arhiivieeskirja täiendamiseks digitaaldokumentidele spetsiifiliste nõuetega koostas Rahvusarhiiv 2002. aastaks Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu. Aasta lõpuks täpsustati

eelnõu sätteid riigisekretäri poolt loodud töörühma poolt ning need kiideti valitsuse poolt heaks 4. märtsil 2003. Mainitud määrus on Eesti esimene digitaalarhiivindusega seotud õiguslik regulatsioon, mille ülesanne on sätestada nõuded digitaalsete arhivaalide avalikku arhiivi üleandmiseks. Niisiis on selle määruse näol tegemist pöördega nii kodumaises arhiiviteoorias kui -praktikas.

Arhiividokumentide säilitamise ainus mõte seisneb teadagi nende kasutamises. Arhivaalide kasutamine omakorda sõltub eelkõige arhiivi ja ühiskonna dialogist. Kõige lihtsamalt öeldes leiab inimene tee arhiivi alles siis, kui ta teada saab, et arhiiv on olemas. Selle teadmise peab edastama aga arhiiv ise, järelikult on töö avalikkusega üha enam ja enam kujunemas samasuguseks arhiivitööks nagu arhivaalide korrastamine või konserveerimine.

Antud seoseski on meenutamiseväärset küllaga. 2001. aastal tähistati laialdaselt Riigi- ja Ajalooarhiivi 80. ning Filmiarhiivi 30. aastapäeva, seejärel 2002. aastal Eesti filmi 90. aastapäeva. Juunis 2002 anti Balti Arhiivi poolt üle Tartu rahulepingu originaal ja teised Eesti riikluse alusdokumendid, 30. septembril avati Riigiarhiivis asjakohane näitus, mida austas oma kohalviibimisega peaminister Siim Kallas. 2002. aasta kaalukaimaks rahvusvaheliseks koostöösündmuseks võib aga pidada Rootsi ajaloo päevade korraldamist 27.–29. septembrini Tartus ühes Rootsi Rahvusarhiivi, Tartu Ülikooli ja Tartu Linnavalitsusega. Konverentsist võttis osa ca 300 külalist Rootsist, lisaks arvukalt Eesti ajaloolasi, kirjandusteadlasi ja kultuuriloolasi. Ettekandjateks olid tippteadlased või -poliitikud, sealhulgas ka Rootsi ekspeaminister Carl Bildt.

Rahvusarhiivi välissuhtlus on üldse viimastel aastatel laienenud — kontaktid teiste arhiivide ja Rahvusvahelise Arhiivinõukoguga on nii tihenened kui süvenened. Meie suhtlusring rahvusvahelisel areenil on põhimõtteliselt jagatav kolmeks: tegutsemine Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) raames, Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikide arhiivikohtumised (EBNA) ning regionaalne koostöö.

ICA on 1950. aastal UNESCO egiidi all asutatud valitsusteväline arhiivinduslik organisatsioon, mis koondab praeguseks üle 1500 liikme rohkem kui 170 riigist ja territooriumilt. ICA seesmine struktuur ja töökorraldus on üsna keeruline. Kuna kõigest ja kõikjal pole võimalik ega mõtetki osa saada, on Rahvusarhiiv tähtsustanud vaid mõningaid tegevussuundi. Regulaarselt on osaletud ICA aastakonverentsidel (Rahvusvaheline Arhiivide Ümarlaua Konverents ehk prantsuspärase levinud akronüümiga CITRA 2001 Reykjavíkis ja 2002 Marseille's), samuti organisatsiooni Euroopa osakonna (EURBICA) töös. Kõige olulisem, kahtlemata, on aga tõsiasi, et 2001.–2002. aastal on eesti arhivaarid esimest korda saanud tõsisemalt lülituda ka ICA komiteede ja sektsioonide tööle. Ruth Tiidor on regulaarselt ja sisuliselt kaasas olnud ICA parasvöötme säilituskomitee projektides, P. Pirsko pidas 2001. aastal Marburgis ettekande arhiivihariduse ja -koolituse sektsiooni konverentsil.

Euroopa Liidu riigiarhivaaride kohtumistel on Eesti osalenud alates 1998. aastast. 2001.–2002. aastal tuldi EBNA raames kokku neljal korral — Lundis, Brüsselis, Valladolidis ja Kopenhaagenis. Arusaadavalt on nende kohtumiste põhiteemaks olnud liidusiseste arhiiviküsimuste klaarimine. Näiteks on jutuks tulnud *copyright*'i-alase seadusandluse mõjud arhiividele, arutatud on Euroopa üldiste juurdepääsuastele juhiste projekti (millele

toetuksid rahvuslikud seadusandlikud aktid), hädaolukorraks ühist valmisolekut üleujutuste jms puhul, arhivaaride koordineeritud täiendkoolitust Euroopas, digitaalse dokumendihaldusega seonduvat jms. Eesti Rahvusarhiiv on mitmes küsimuses andnud oma arvamuse.

Vaieldamatult on EBNA eelmise aasta nõupidamiste tulipunktis olnud nn Musta Raamatu uue versiooni üllitamine. Kaanevärvi järgi nõnda kutsutav "Archives in the European Union. Report of the Group of Experts on the Coordination of Archives" on Euroopa Komisjoni poolt heaks kiidetud strateegiline dokument, mis fikseerib kümnes peatükis arhiivide tegutsemise põhialused Euroopa Liidus. Kuna see anti välja juba 1994. aastal, siis on viimasel ajal arhiiviringkondades kõlanud soov Must Raamat uue pilguga üle vaadata, sealhulgas arvestades kandidaatriikide eripära ja vajadusi. Nõnda loodetakse saavutada arhiivinduslike prioriteetide senisest palju selgem esiletoomine nii arhivaaridele, valitsustele kui ka üldsusele.

Regionaalnegi koostöö on Eesti arhiividel olnud mitmeharuline. Kõige pikemaajalisem on olnud ühistegevus Balti riikide arhiiviteenistustega. Lisaks iga-aastastele tippjuhtide nõupidamistele (2001 Tartus, 2002 Riias) tuleb antud vallas ära märkida ka säilitusspetsialistide koostööd, samuti filmiarhiivide ühissettevõtmisi.

Teine piirkondlik koostöösuund on meie arhiividel kujunenud Soome ja Rootsiga. Ühisseminarid ja vastastikused visiidid on ammu saanud tavapäraseks. Käsikäes Soome Rahvusarhiiviga on korraldatud ka arhivaalide näituste vahetamist. Nii Soome kui Rootsi arhiivid on aastaid pakunud meie arhivaaridele stažeerimisvõimalusi.

Kõige uuemad regionaalse koostöö sidemed sõlmiti hiljuti soome-ugri arhiivide vahel. Nimelt kogunesid Soome, Ungari ja Eesti delegatsioonid 4.–5. oktoobril 2002 Helsingis, et maha pidada esimene kolmepoolne kohtumine. Helsingi kohtumisele eelnes Ungari riigiarhivaari Lajos Gecsényi ja tema asetäitja Lajos Körmendy mitmepäevane visiit Eestisse. Nende päevade jooksul arutleti põhjalikult nii ühis- kui erihuvide üle liituvast Euroopas ning jõuti mitme konkreetse koostööprojekti kokkuleppimiseni osapoolte vahel. Näiteks juba 2003. aasta kevadel sõidab üks eesti konservaatoreid Budapesti, et täiendada end madjarite laboreis, sügisel saabub Ungari kolleeg õppereisile Eestisse.

Arhiivi väliskontaktide arendamine pole mõistagi eesmärk omaette. Kahe- ja mitmepoolsete ettevõtmiste kaudu saavad eesti arhivaarid võrrelda oma kutseoskusi kolleegidega ning uute kogemuste toel edendada meie oma arhiivorganisatsiooni. Üleilmastumine pole arhiivitööski mitte valik, vaid aja nõue.

Rahvusarhiivi organisatsioonilise arengu põhieesmärk on saavutada vähemate vahenditega rohkem. Kliendikesksus on mistahes avaliku organisatsiooni võtmesõna, sest arhiivi on vaja ühiskonnale ja mitte *vice versa*. Selle mõõdupuu järgi olid aastad 2001 ja 2002 edukad, vähemalt arhiivi poolt vaadatuna. Kohaseima hinnangu annab siiski meie klient — kodanik, ajaloolane, genealoog, ajakirjanik, õpilane ja õpetaja. Kõigil neil on jätkuvalt ja aina sagedamini asja olnud arhiividesse ning nad on tulevikuski ülimalt oodatud.

NATIONAL ARCHIVES OF ESTONIA IN 2001-2002

Priit Pirsko Director General

The time span of 2001–2002 mark neither the end nor the beginning for the Estonian archives, rather one could observe movement — towards a goal, without rambling. The turn of the century ploughed the way for numerous advances: the Archival Law came into force, archivists became civil servants, and the National Archives as a government agency was established, incorporating the State Archives, the Historical Archives, the Film Archives, and county archives. The two-stage structural reforms alongside with new requirements set for licensing archivists and other organizational rearrangements give credit to the last years of the millennium for being a period of complex transitions replacing Soviet archival principles by European regulations and traditions.

The prerequisites for the adequate performance of the archival function are competent personnel and some financial means. In this context one has to stress that the budget of the National Archives has been steadily decreasing. In 2001 the operating costs, i.e. labor and management expenditure together were 48,314,000 kroons, i.e. 12.5% less than in 1999. In 2002 the budget was cut even more (47,859,700 kroons), leaving it by 13.4% smaller than in 1999, the first year of the National Archives. Evidently, the archival service has been maintained on its former level, or its level improved, using inner reserves — pay-freeze, optimized job management and staff training. This capacity for development in reduced circumstances is the first and foremost cause to estimate the years 2001 and 2002 as successful.

The extent of customer service in state archives has been on the increase. In 2002 there were registered 17,274 research visits to archives (this excludes archival inquiries, many times more numerous). This is by a quarter bigger from the corresponding figure for 1999. In spite of withered finances, the quality of archival work and the professional skills of the staff were considerably improved.

One of the enduring advancements of the period was the completion of the long-term development plan for the archives. The framework for the plan was drafted as early as at the end of the year 2000, parallel to that, and in co-operation with the State Chancellery, thorough analysis of record management and current situation in the archival system was conducted on the state level, detecting development needs. As a result, on June 4, 2002, the Government of the Republic approved of the "Strategic Plan for Records Management and Archival System for the Years 2002–2005". On April 29, 2002 the State Archivist authorized "The Development Plan for the National Archives up to 2005". So, for the years to come there is a firm foundation for records and archival administration in the Estonian society. Of course, the strategic plan cannot be successfully carried into effect relying on

the efforts of the archives only. In records management in particular the involvement of other public agencies in rooting the culture and best traditions of document creation is of critical significance.

A powerful qualitative leap in public archives can be observed in the customer service. Renovated service spaces in central archives, dynamic web-sites, wide range of publications, the access to the archival register in the Internet, and the completion of reference regulations by the National Archives — these are just a few catch-words seeming to be the most relevant in this context. The public archives have never before had so many research seats (181, 18 of these with micro-film facilities) as at the moment. On the one hand the archives themselves have found possibilities to copy and disseminate their most successful records (e.g. the lists of parishioners preserved in Tartu are in a copy form available also in Tallinn, and partly in Pärnu, Viljandi, and Kuressaare), on the other hand genealogy as an intellectual pastime and, also, a part of the process of identification, is becoming more popular in Estonia like in the Occident at large.

In the year 2002 the safekeeping of records in public archives improved considerably. The new depository of the State Archives in Madara Street (with the total cost of 26.5 million kroons) gave 1,630 square meters of extra space for stacks. The building, up to the requirements put forward to modern archives, offers visitors with its 38 seats the biggest research hall in Estonia. The preservation of records in unsuitable rented spaces in both Tallinn and Tartu has lessened. Strategically it is significant, that this constructional modernization of archives has occurred not as a result of favorable financial or bureaucratic circumstances but is a consequence of meaningful national policy. The Historical Archives in Tartu got a new depository in 1999, the Valga County Archives got a new building in 2000, in 2002 the State Archives' depository in Madara Street were opened in Tallinn. The next archival building in the strategic plan is the Rakvere County Archives, the cornerstone of which was laid already at the end of the previous year.

Living in the age of an e-state, e-citizen, e-government, and e-mail, the National Archives inevitably has acknowledged digital archives as one of its priorities. E-archives, however, are not an aim in itself, for the mission of the archives, irrespective of the age, is to guarantee the preservation and accessibility of records. The digital carrier, being more unreliable than paper, cannot change the work of an archivist essentially; instead, it faces the profession with unprecedented challenges and problems that need to be solved.

The year 2002 was a break-through in the long-term preservation of digital documents. At the beginning of the year a special department to further the field was established and its priorities set up: public records of archival value were to be identified and the requirements for their hand-over to the archives legally fixed. Both of these directions have been successful. The inquiry conducted among the executive and authorized officers of public registries gave us a survey of the content and technical characteristics of the digital information stored in data-banks. In order to obtain experiences in actual arrangement and description, we took over the records of the terminated Buildings Registry Office. So, we can say that since 2002 the National Archives is preserving, alongside with records on paper, parchment, photos, films, etc also its first digital documents of archival value.

To complement the archival rules with specific requirements for digital documents, the National Archives drew up the draft decree of the Government of the Republic in 2002. At the end of the year the articles of the draft were adjusted by the working group set up by the State Secretary, and these were adopted by the Government on March 4, 2003. The above-mentioned decree is the first legal regulation on digital records in Estonia, aimed at enacting the requirements for digital records handed over for preservation in the public archives. So, the project is a revolution in native archival theory and practice.

The only sense in the preservation of archival documents is surely in their exploitation. The use of archival records, in its turn, depends primarily on the dialogue between the archives and the society. To put it simply, the road to the archives can be found only once one knows the archives are there. This knowledge has to be communicated by the archives themselves, so the openness of the archives to the public has increasingly become a part of archival tasks like the arrangement or conservation of records.

With reference to that, a lot deserves to be remembered. In 2001, the 80th anniversaries of the State Archives and the Historical Archives were widely celebrated, while the Film Archives had its 30th anniversary, and next year, in 2002, the latter observed the 90th anniversary of the Estonian film production. In June 2002 the Baltic Archives (in Stockholm) handed over the original of the Tartu Peace Treaty (1920) and other founding acts of the Estonian statehood, and on September 30, 2002 the corresponding exhibition was opened in the State Archives that had the honor to receive Prime Minister Siim Kallas as its guest. The weighty international project of the year 2002 is Swedish History Days in Tartu (September 27–29) organized jointly by the National Archives of Sweden, Tartu University and Tartu City Government. The participants of the conference included *ca* 300 guests from Sweden plus numerous historians, literary critics and scholars of culture from Estonia. The papers were delivered by leading scholars or politicians, including the former Swedish Prime Minister Carl Bildt.

International contacts of the National Archives have generally widened in recent years — contacts with other archives and the International Council on Archives have been both tightened and deepened. Our contacts on the international arena can be in principle divided into three: operations in the International Council on Archives (ICA), archival meetings of the member and candidate states of the European Union (EBNA), and regional cooperation.

ICA is the nongovernmental organization under the auspices of the UNESCO, incorporating by now more than 1,500 members from more than 170 states and territories. The internal structure and organization of ICA is fairly complicated. As one is not able to take part in all of its activities that would be, moreover, of little sense, the National Archives has stressed the importance of just a few tacks. The participation is regular in the annual conferences (the International Round Table on Archives, or better known by its French acronym CITRA held in 2001 in Reykjavik, and in 2002 in Marseille), and in the activities of the ICA European branch (EURBICA). Of vital importance, of course, is the fact that in 2001–2002 Estonian archivists were for the first time actively involved in the work of ICA committees and sections. Ruth Tiidor has on regular basis participated in the projects of the ICA

Committee on Preservation in Temperate Climates, while Priit Pirsko presented in 2001 a paper at the conference on Section for Archival Education and Training in Marburg.

Estonia has participated in the meetings of the State Archivists of the European Union since 1998. In 2001–2002 there were four summits within the EBNA: in Lund, Brussels, Valladolid, and Copenhagen. Naturally, the main subjects of these meetings have been related to the archival issues within the Union. So there have been discussions on the effect of copyright regulations on the archives, on the draft of the all-European regulations on the access to the archives (serving as the basis for national legislation), on mutual stand-by in case of emergencies like floods, etc, on coordinated updating courses for European archivists, on problems of digital document management, etc. The National Archives of Estonia have had their say in several issues.

Regional cooperation of Estonian archives has been likewise multiple. Longest is the history of common engagement with the archives of the Baltic States. Alongside with annual meetings of top executives (2001 in Tartu, 2002 in Riga), one has to mark out cooperation between conservation specialists and film archives.

Another regional dimension in archival cooperation is directed towards Finland and Sweden. Cooperative seminars and mutual visits have become a tradition long ago. Hand in hand with the Finnish National Archives archival exhibits have been exchanged. For years, both Finnish and Swedish archives have offered our archivists trainee courses.

The most recent regional contacts were established with Finno-Ugric archives. Namely, on October 4–5, 2002 Finnish, Hungarian and Estonian delegations met in Helsinki for their first trilateral meeting. Prior to the Helsinki meeting, the Hungarian State Archivist Lajos Gecsényi and his Deputy Lajos Körmendy had a few days' visit to Estonia. The days were spent on thorough discussions on common and exclusive interest in the unifying Europe, and several common projects were agreed upon. So, in spring 2003 one Estonian conservator will go to Budapest to improve his skills in the Magyar laboratories, and in autumn, a Hungarian colleague will come to a fact-finding trip to Estonia.

Foreign contacts cannot be, of course, an aim in itself. Bi- and multilateral ventures give Estonians archivists an opportunity to compare their professional skills to those of their colleagues, and new experiences stimulate them to advance our own archival organization. Globalization in the archives is not only an option, but a call of the times.

The main goal for the organizational development of the National Archives is to achieve more, having spent less. Customer-based approach is the key concept for any public institution, for the archives are for the society, not vice versa. Measured by this yardstick the years 2001 and 2002 have been successful, at least as far as the archives are concerned. The appropriate assessment, still, is given by the customer — the citizen, the historian, the genealogist, the journalist, the student and the teacher. They all have found continually and frequently reasons to visit our archives, and will be most welcome also in future.

RAHVUSARHIIVI ARENGUKAVA SAAMISLOOST

Toivo Jullinen arendusbüroo juhataja

Vajadus Rahvusarhiivi arengukava koostamiseks kasvas välja elust enesest.

Arhiiviseaduse alusel ühendati riigi arhiivid 1999. aasta algul üheks organisatsiooniks — Rahvusarhiiviks. Sageli ei lähe uuenduste läbiviimine, sealhulgas suurte organisatsioonide ümberkujundamine ladusalt, teatud määral kehtis see ka Rahvusarhiivi esimese aasta kohta. Kõige kriitilisem oli oma hinnangutes Riigikontroll, kes Rahvusarhiivi loomisaastat 1999. aasta sügisel auditeeris. Üheks tegutsemist pidurdavaks asjaoluks peeti ka arengukava puudumist.

Organisatsiooni arengu kavandamine on alati üks tippjuhtkonna ülesannetest. Järgmine, 2000. aasta möödus Rahvusarhiivile suures osa kohusetäitjate juhtimise all. Samas sai asutus sellel aastal uue põhimääruse, millega taastati Ajalooarhiiv ja Riigiarhiiv arhiividena Rahvusarhiivi koosseisus.

2000. aasta novembri algul toimus Järvamaal Nahkmetsas vastse riigiarhivaari Priit Pirsko eestvedamisel nõupidamine (osalesid veel Indrek Kuuben, Marge Tiidus, Jaak Koiduaru, Tiiu Kravtsev ja T. Jullinen), kus muuhulgas visandati ka arengukava põhijooni. Seal valminud kondikava (alapunktid: organisatsioon, seadusandlus, kasutamine, e-dokument, profession, Euroopa Liit) sisaldas küll enamikku hilisema arengukava märksõnadest, kuid näiteks põhilised arhiivinduslikud tegevused olid paigutatud alaosa "kasutamine" alla.

Järgmise olulise sammuna tuleb meenutada sama aasta detsembris Tartus toimunud juhtkonna ja osakonnajuhatajate arutelupäeva, mille tulemusena sõnastati Rahvusarhiivi missioon ja visioon üsna sellisel kujul, nagu nad lõpuks käibesse läksid ja tänagi meie veebilehel jälgitavad on.

2001. aasta jaanuaris kiitis Rahvusarhiivi nõukoda heaks arengukava koostamise ajakava ning määras erinevate etappide tulemuslikkuse eest vastutajad. Üldvastutajaks jäi aasta algul tegevust alustanud arendusbüroo. Vastavalt sellele kavale pidi eelnõu olema tutvustamisvalmis sama aasta juunikuuks. Kuna tegemist oli organisatsiooni jaoks olulise protsessiga, siis tutvustati arengukava koostamisega seonduvat ka jaanuaris toimunud arhiivide osakonnajuhatajate ja maa-arhivaaride infopäeval.

Märtsiks oli sõnastatud missioon ja visioon; hetkeolukord ja ootused kaardistatud. Märtsis moodustas nõukoda tegevuse võtmevaldkondade arengu visandamiseks

teemagrupid. Neid sai kolm: järelevalve ja kogumine (T. Jullinen), säilitamine (M. Tiidus), juurdepääs ja kasutamine (I. Kuuben). Lisaks märgiti käsitlemist vajavatena veel teadus- ja publitseerimistegevust (Tõnu-Andrus Tannberg), arhiivinfosüsteemi ja arhiiviregistrit (Koit Saarevet) ning organisatsioonilist arengut ja investeringuid (P. Pirsko, J. Koiduaru). Viimase teemagrupi alla paigutati ka õigusloome, välissuhtlus ja arhivaari (asjaajaja) professioniga seonduv, kuigi selles veel ka kaheldi.

Umbes samaks ajaks olid arhiivide osakonnajuhatajad vastanud arendusbüroo koostatud küsimustele arengukava võimalike sihtide ja sisu kohta nende konkreetsetes töövaldkonnas. Toimusid ka teemagruppide, kuhu kuulusid enamasti samuti osakonnajuhatajad, töökoosolekud. Informatsiooni oli juba piisavalt, et korraldada üks tööine mõttevahetus väljaspool igapäevakeskkonda. Arengukava seminar toimus jällegi Järvamaal, seekord Rummusaares, 26. ja 27. aprillil 2002. Osalesid arhiivijuhid, osakonnajuhatajad ja arendusbüroo töötajad. Rummusaare seminariks olid valminud teemagruppide töö tulemusena arengukava peatükkide visandid. Arutelude käigus muutusid nii mõnedki senised seisukohad ja sõnastused.

Arhiivijärelevalve ja kogumise osa sai uue pealkirja "Asutusest arhiivi" ja keskendus eelkõige kogumisele kui arhiivi ühele peamisele ülesandele. Pea üksmeelselt leiti, et arhiivijärelevalve- ja hindamisalaseid tegevusi kavandades ei tohi kunagi unustada, et eesmärk on arhivaalide kogumine. Arutleti ka eraldi kogumispoliitika vajalikkuse üle, kuid need mõttevahetused lõpetati tõdemusega, et arhiiviseaduses toodu on piisav. Küll aga on vajalik välja töötada detailsem hindamispoliitika. Arhiivijärelevalve eesmärgina ei nähtud mitte niivõrd kontrolli ja järgnevat karistamist kui just nõustamist ja koolitamist, tagamaks, et oleks üldse midagi koguda.

Säilitamise osa juures peeti vajalikuks rõhutada arhivaalide säilivuse tagamist arhiivis ja ennetavaid tegevusi, mis aitaks saavutada seda, et arhiivi jõudvad dokumendid, vähemalt arhiiviväärtusega osa neist, oleks loodud arhiivipüsivuse nõudeid silmas pidades. Juurdepääsu ja kasutamise juures oldi üksmeelel, et valdkonda tuleb vaadelda kliendikeskselt, arvestades sihtrühmade erihuviseid. Samas tuleb arvestada vajadusega kehtestada arhivaalidele selged ja arusaadavad juurdepääsutingimused, sealjuures, nagu varemgi, silmanurgast euroopalikke põhimõtteid jälgides.

Ajakajalisust arvestades peeti vajalikuks eraldi sisse tuua digitaalarhiivinduse temaatika, mis paigutati arhiivinfosüsteemi ja arhiiviregistriga ühte peatükki. Ka teadus- ja publitseerimistegevus koondati omaette peatükki. Arhivaari kutsega seonduv leidis omale koha organisatsioonilise arengu peatükis. Rummusaares reastati ka Rahvusarhiivi investeringueelistused arhiivide lõikes.

Mais 2001 toimunud järjekordsel arhiivide osakonnajuhatajate ja maa-arhivaaride infopäeval oli võimalik tutvustada juba valmimisjärgus arengukava struktuuri ja peatükkide sisu. Alates 18. juunist oli arengukava tutvumiseks Rahvusarhiivi intranetis. Mõned päevad hiljem otsustas nõukoda, et arengukava on sisuliselt küps ja selle võib arvamuse avaldamiseks saata Riigikantseleile ja riigisekretäri äranägemisel ka Arhiivinõukogu liikmetele.

Pärast suvepuhkuste perioodi saabus arvamus Riigikantseleist. Selles sisaldus mitmesuguseid soovitusi, kuid edasise protsessi jaoks oli siiski olulisem soov mitte kinnitada Rahvusarhiivi arengukava enne, kui on valminud Eesti arhiivinduse arengukava. Seega sai Rahvusarhiivi pere veel kord võimaluse vaadata arengukava värske pilguga üle. Arengukava oli taas intranetis kuni novembri keskpaigani.

Siis tuli pikem paus, sest Riigikantselei, Rahvusarhiivi ja Tallinna Linnaarhiivi koostöös hakati koostama Eesti arhiivinduse arengukava. Rahvusarhiivist osalesid töörühmas P. Pirsko, I. Kuuben ja T. Jullinen. Töö käigus esialgne vaade avardus ning mõne kuu jooksul valmis "Asjaajamise ja arhiivinduse arengukava aastateks 2002–2005", milles arhiivinduse osas oli suuresti võimalik ära kasutada Rahvusarhiivi arengukava koostamisel tehtut. Detsembris arutas Arhiivinõukogu asjaajamise ja arhiivinduse arengukava eelnõu ja tunnistas selle sobilikuks. Viimistlemine ja formaalsused võtsid oma aja. Aprillis 2002 saatis riigisekretär *suure arengukava*, nagu seda kitsamas ringis kutsuma oli hakatud, tavapärasele kooskõlastusringile, mis omakorda päädis heakskiitmisega Vabariigi Valitsuse poolt 4. juunil 2002.

Vahepealne aeg ei möödunud Rahvusarhiivi arengukavale siiski mitte kasutult. Kuigi ametlikult kinnitamata, oli ta olnud aluseks asutuse 2001. ja 2002. aasta tööplaanide koostamisel. Märtsis 2002 otsustas nõukoda, et arengukavale tuleb lisada tegevusi aastate kaupa konkreetsemalt lahti kirjutav rakenduskava. Viimane kiideti nõukoja poolt heaks aprillikuisel koosolekul. Nii "Rahvusarhiivi arengukava aastani 2005" kui rakenduskava kinnitati riigiarhivaari 29. aprilli 2002 käskkirjaga nr 77. Mõne päeva pärast, mai algul tutvustati mõlemaid traditsioonilisel arhiivide osakonnajuhatajate ja maa-arhivaaride infopäeval.

Vähem kui poole aasta pärast, septembris 2002 kuulas Arhiivinõukogu riigiarhivaari informatsiooni Rahvusarhiivi arengukavast ja selle täitmisest. Kuuldu võeti teadmiseks.

Tänaseks on juba kõne all olnud arengukava täiendamine ja muutmine, iseenesest ka loomulik protsess, sest oma põhiosas on kirjepandu juba kahe aasta tagune. Ülevaatamise vajadus ja perioodilisus on algselt sisse kirjutatud ka arengukavasse endasse.

Arengukava koostamisest võttis ühel või teisel moel osa veidi üle paari tosina Rahvusarhiivi töötaja. Nende töö tulemusega saab tutvuda Rahvusarhiivi veebilehel ja see kajastub asutuse igapäevategevuses.

KOOLITUSTEGEVUS

Sigrít Tõrik koolituse peaspetsialist

2001. aastal loodi Rahvusarhiivi struktuuris arendusbüroo, mille raames võeti tööle koolitusjuht. Sellest ajast alates võib rääkida Rahvusarhiivi koolitustegevusest kui süsteemsest ning eesmärgipärasest tegevusest. Koolitusjuhi ülesanne on ressursse efektiivselt kasutades koordineerida personali arendamist ja koolitustegevust Rahvusarhiivis, see teenib organisatsiooni eesmärkide saavutamise huve.

Koolitussüsteemi käivitamise esimese sammuna oli vaja koostada töötajate võimete ja oskuste arendamiseks Rahvusarhiivi eesmärkidest ning töötajate vajadustest lähtuv süsteemne koolituskava. Esimene kava valmiski 2001. aasta kevadel (kinnitatud 20. aprillil 2001 riigiarhivaari käskkirjaga nr 58), see sisaldas planeeritud sisekoolitusi üheks aastaks. Aasta 2002 sai endale uue, järjekorras teise koolituskava (kinnitatud 1. märtsil 2002 riigiarhivaari käskkirjaga nr 54). Koolituskavas planeeritud kursused hõlmasid nii Rahvusarhiivi töötajate poolt läbiviidavat täiendõpet oma kolleegidele (nn majasisene koolitus) kui ka tellitud koolitust (nn grupikoolitus). Lisaks sisekoolituste korraldamiseks planeeritud ressurssidele leiti rahalisi vahendeid ka avatud koolituste tarbeks, mis võimaldas töötajatel osaleda spetsiifilistel tööalastel õppustel. Kahe aasta jooksul on selliseid koolitusi olnud 120.

Kursusest "Records Management" osavõtjad

Teise olulise sammuna tuli koolitustegevuse süstematiseerimisel kirja panna koolitustegevuse üldised põhimõtted. Pika arutelu tulemusena said need mõistetavasse keelde 2001. aasta suve lõpuks, mil riigiarhivaar kinnitas "Rahvusarhiivi koolituspõhimõtted" (24. augustil 2001, käskkiri nr 82). Põhimõtete väljatöötamisel peeti silmas, et koolitustegevuse protsess lähtub kindlast tegevusloogikast. Kõigepealt toimub koolitusvajaduse hindamine, mille käigus kogutud info on aluseks kõigile järgnevatele etappidele. Järgneb koolituse planeerimine, kus vajadused viiakse kokku võimalustega, selle tulemuseks on koolituskava. Edasi toimub kursuste praktiline korraldamine, tulemuslikkuse hindamine, arvestus ning analüüs. Täna võib öelda, et Rahvusarhiivis järgitakse koolituspõhimõtteid ning see on oluliselt kaasa aidanud koolitustegevuse süsteemseks muutmisel. Samas tuleb tõdeda, et arenguruumi on veel piisavalt.

Rahvusarhiivi personali arendamisel ja koolitamisel on olulisel kohal rahvusvaheline koostöö. Eriti väärib esiletõstmist koostöö jätkamine lektorite Margaret Crocketti ja Janet Fosteriga Suurbritanniast. Kontaktid välislektoritega loodi 2000. aastal, mil toimus esimene viiepäevane kursus "Training the Trainer". Teine kursus "Records Management" leidis aset 2001. aasta oktoobris, selle viisid läbi põhilektorid (M. Crockett, J. Foster) ja külalislektor Kelvin Smith (*Public Records Office* — PRO, London). Aprillis 2002 toimus koostöös välislektoritega järjekorras kolmas kursus "Electronic Records Management". Külalislektorina osales seekord Kevin Ashley (*National Digital Archive of Datasets* — NDAD). Tartus toimunud koolitusüritustel osalesid lisaks esimesest kursusest osavõtjatele ka võtmeisikud vastavalt kursuse teemadele asjaajamises ning digitaalarhiivinduses, samuti esindajad Leedu Keskarhiivist, Läti Riigiarhiivist ning Riigikantseleist. Moodulõpe andis vajaliku infobaasi Rahvusarhiivi lektoritele töötajate edasiseks koolitamiseks asjaajamise ning digitaalarhiivinduse valdkonnas. Osalejate sõnul

osutus eriti kasulikuks ja huvitavaks K. Smithi ja K. Ashley poolt käsitletu — praktiline kogemus asjaajamisest PRO näitel ning elektroonilistest arhivaalidest NDADis.

2002. aasta oktoobris viibisid kaheksa Rahvusarhiivi töötajat nädalasel õppereisil Londonis. Õppereisi programmi koostasid M. Crockett ja J. Foster. Eesmärk oli tutvuda võimalikult paljude ja erinevate arhiivindusega seotud organisatsioonidega.

2001. aasta kevadel toimus nii Rahvusarhiivi säilitusosakondade kui ka teiste Eesti kultuuriasutuste töötajate jaoks olulise tähtsusega konserveerimisalane koolitus "Practical and theoretical aspects of map conservation", lektoriks Helen Lindsay (*London Metropolitan Archives*). Koolituse korraldasid Ajalooarhiivi säilitusosakonna töötajad eesotsas Ruth Tiidoriga. Kahe aasta jooksul on koostöös Ajalooarhiivi säilitusosakonnaga läbi viidud mitmeid teisi kursusi. Äramärkimist väärivad 2002. aastal Tartus toimunud õppepäevad fondihoidjatele, kel esmakordselt avanes võimalus omavahel otse suhelda ja kolleegidega erinevatest struktuuriüksustest kogemusi jagada.

Juba 2000. aasta lõpus alguse saanud majasisene arhivaaride täiendõpe jätkus ka kahel järgneval aastal. Selle aja jooksul korraldati kokku kolm koolitust: 2001. aasta mais Laulasmaal, 2001. aasta detsembris ning 2002. aasta oktoobris Tartus, millest lisaks arhivaaridele võtsid osa ka mitte-arhivaarid (sh asjaajajad, fondihoidjad, IT-inimesed). Eesmärgiks oli anda põhiteadmisi arhiivitöö erinevatest valdkondadest võimalikult paljudele arhiivis töötavatele inimestele, selleks et paremini mõista arhiivis toimuvat ning oma igapäevatöö kaudu kaasa aidata arhiivinduse arengule. Tänapäevaks on nimetatud koolituse läbinud ligi pooled Rahvusarhiivi töötajatest.

Kaua aega tundsid arhivaarid ja arhiivijärelevalvega tegelevad töötajad õiguslaselise täiendamise vajadust, vastav koolitus planeeriti juba 2001. aasta koolituskavaga. Alustati koostööd Eesti Õiguskeskusega, mis omab häid sidemeid Tartu Ülikooli õigus-teaduskonnaga ning mille vahendusel on olnud võimalus kaasata pädevaid lektoreid arhiivirahva õpetamiseks. Esimene arhiivijärelevalvealane koolitus toimus novembris 2001 Tartus, põhiteemadena käsitleti haldusõigust ja -menetlust. Osalejate arvates koolitus igati õnnestus ning juba järgmiseks aastaks planeeriti jätkukursus. 2002. aasta sügisel toimunud õiguslasel kursusel käsitleti põhjalikumalt juurdepääsu teemat riikliku järelevalve, avaliku teabe seaduse, andmekaitse ning autoriõiguse kontekstis.

Praktilise töö eesmärgi silmas pidades oli arhivaaride jaoks olulise tähtsusega 2002. aasta novembris Tartus läbi viidud koolitus pensioni- ja omandireformist, kus leiti vastused paljudele küsimustele. Seejuures elavdas see koostööd mitme vastava valdkonna spetsialistiga.

Seoses infotehnoloogia arenguga on koolituse loomulikuks osaks saanud arvutikasutaja koolitused nii grupi- kui ka arhiivisestest lühikoolitustena, mida on korraldanud Rahvusarhiivi IT-inimesed.

2001. aastal hakati Ajaloo- ja Riigiarhiivis korraldama ka keeleõpet grupikoolitusena. Esialgu töötas küll vaid kaks gruppi, kuid tänapäevaks on selline keeleõppimise viis regulaarseks muutunud — töös on olnud neli gruppi: kaks alg- ning kaks edasijõudnute tasemel õppijaile.

Mainimist väärivad teisedki praktilised sisekoolitused, millest nimetaksin siinkohal mõned: asjaajamise praktiline kursus maa-arhiivide spetsialistidele; digitaaldokumente puudutav kursus tipp- ja keskastmejuhtidele; tööohutusosalased koolitused; kvaliteedijuhtimine, meeskonnatöö ning enesekehtestamine.

Eveline von Maydelli käärilõiked

*Näitus Ajalooarhiivis 5. märtsist aprilli lõpuni 2001,
Soome Rahvusarhiivis 15. aprillist 30. augustini 2002.*

*Eveline Adelheid von Maydell (neiuna Frank) sündis 1890. aastal
Teheranis Saksa diplomaadi peres. Tema lapsepõlv möödus Pärsias ja
noorusaeg Eestis Pärnumaal. E. von Maydelli kunstiõpingud algasid
Riias, jätkusid Peterburis ja lõppesid Düsseldorfis Akadeemias.*

*Entomoloog Guido Nikolai von Maydell ja Eveline Frank abiellusid 1914.
aastal ja asusid elama Poola, 1922. aastal emigreerusid nad Ameerikasse. Pärast
mehe surma 1934. aastal viibis E. von Maydell pikemat aega Eestis. 1940. aastal siirdus
kunstnik taas Ameerikasse, jättes siia oma isiklikud asjad ja kunstitööd. Siirdumise Lissaboni
tingisid finantsraskused, mis tulenesid Maydelli lahkekäelisusest teiste emigrantide
toetamisel. E. von Maydell suri 1962. aastal Portugalis.*

*E. von Maydell on lõiganud suure hulga portreid riigimeestest, kirjanikest,
kunstnikest jne. Väärtusliku osa tema loomingust moodustavad peened
eluolustikulised pildid daamidest, lastest ja loomadest ajastuomases miljöös
paljude ažuursete detailidega.*

ERA fond 1298

AJALOOARHIIV

Indrek Kuuben Ajalooarhiivi direktor

1. jaanuarist 2001 alustas Ajalooarhiiv tööd Rahvusarhiivi üleriigiliselt kogumise ja arhiivi-järelevalvega tegeleva struktuuriüksusena, taaskoondades rea aastatel 1999–2000 tegutsenud Rahvusarhiivi funktsionaalseid osakondi. Ajalooarhiivi koosseisus alustasid kogude osakond (osakonnajuhataja Toomas Mägi), asutuste osakond (Kaja Pullonen), publitseerimisosakond (Enn Küng), säilitusosakond (Ruth Tiidor), haldusosakond (Peeter Reppo) ning 2002. aasta algusest IT-osakond (Leeni Langebraun). Ajalooarhiivi kantselei teenindas ka riigiarhivaari ning arendus- ja haldusbürood. Direktori kureerida oli Jõgeva, Pärnu, Tartu, Valga ja Viljandi maa-arhiivi töö.

Arhiivile oli 2001. aasta juubeliaastaks. 80-aastase ajaloo tähistamist raamistas uue struktuuri ja töökorralduse käivitamine ning osalemine üldises arhiivinduslikus tööjaotuses. Eeskätt tooksin esile säilitusvaldkonna ning digitaalarhiivinduse, mis Rahvusarhiivi uusima funktsioonina kuulub Ajalooarhiivi ülesannete hulka alates 2002. aastast.

Põhifunktsioonide täitmisel alustasime pöördelise muudatusena esmakordselt tööd tegutsevate arhiivimoodustajatega. See on märk Ajalooarhiivi valmisolekust hõlvata "uusi territooriume" — keskenduda mitte üksnes möödaniku pärandi säilitamisele ja kasutamisele, vaid osaleda ka tegutsevate asutuste asjaajamise ja arhiivinduslike küsimuste lahendamisel.

Uute territooriumite hõlvamiseks otseselt võib nimetada põhjalikke uuendusi arhiivihoones sees. 2001. aasta suvel teostatud teeninduspiirkonna renoveerimine oli möödapääsmatu, kuna juurdeehituse alustamine on edasi lükkunud ning klientide arvukus kasvab koos nende nõudmistega. Kahes järgus laiendati esimese korruse hoidlate arvelt büroopinda, mis parandas töötingimusi nii Rahvusarhiivi büroode kui Ajalooarhiivi mitme osakonna töötajatel ning Tartu maa-arhiivi kolleegidel. Kokku hõlmas renoveerimine suuremal või vähemal määral kolmandikku Ajalooarhiivi majast. Ümberkorraldustest tingitud ulatusliku kogude kolimise tulemusena asus 2002. aasta lõpuks Vahi tänava hoidlates 3291 jooksvat meetrit arhivaale, viiendik põhikogude mahust.

Ajalooarhiivi vastutada oli koostöös Valga maa-arhiiviga Võru ja Põlva maa-arhiivide likvideerimine ja kogude kolimine Valka 2001. aasta esimesel poolel. Märtsis käivitus riulite riigihange, juunis koliti Valka Põlva ja juulis Võru maa-arhiivi kogud.

Arhiivi töötajad osalesid Rahvusarhiivi mitme töөрühma ja komisjoni töös ning kutsekoolituse läbiviimisel. Tõstaksin esile osaluse Rahvusarhiivi arengukava väljatöötamisel,

tõhusa panuse andmise Rahvusarhiivi soovituslike juhiste ja digitaal-arhiivinduse töörühmades ning osalemise Rootsi ajaloo päevade korraldamises. Säilitusvaldkonnas on süsteemse tegevuse tulemusena jõutud olulise kvaliteedini rahvusvahelises koostöös — osalemiseni Euroopa Komisjoni raamprogrammides.

Asutusest arhiivi

2001. aastal käivitunud arhiivijärelevalvet Ajalooarhiivi teeninduspiirkonnas iseloomustab hea koostöö enamiku arhiivimoodustajatega. Tihedad kontaktid on kujunenud eriti Tartu Ülikooliga, aga ka Tartu Lennukolledži, Haridusministeeriumi, Põllumajandusülikooli, Riigikohtu jt asutustega. Kokku kuulus arhiivijärelevalve alla 21 asutust. Kahe aasta jooksul on asutuste osakond kasvanud õpipoisist võrdväärseks partneriks Riigiarhiivi vastava funktsiooni täitjatele ning autoriteediks asutustele.

Digitaalarhiivinduse kui uue töösuuna käivitamisel seati prioriteetseks andmekogude arhiveerimisega seotud lahenduste väljatöötamine. Probleemide kaardistamiseks ja edasise tegevuse kavandamiseks viidi läbi riiklikke registreid hõlmav küsitlus. Valminud on esimene versioon andmekogude kirjeldamiseks vajalikust andmestikust, selle testimiseks valmistati ette pilootobjektiks valitud hooneregistri tarkvara.

Arhiivipüsivate materjalide soovituslikku loetelu täiendati kontoriseadmete ja kirjutusvahendite osas, alustati digitaalsete meediumite (CD) käsitlemise juhendi väljatöötamist.

Kogumine

Kogumistegevuse põhiosa moodustas tähtajalise säilitusväärtusega arhivaalide kogumine. 2002. aasta jooksul jõuti üleandmistootluste rahuldamisel senise kolmekuulise järjekorra kadumiseni, edaspidi on väiksemaid arhiive võimalik vastu võtta jooksvalt. Lõuna-Eestis on kokku kogumata umbes 240 000 nõukogudeaegset personalialast säilikut, millest ca 130 000 on omavalitsusasutuste valduses. Kogumise põhiala on Tartu, Viljandi ja Pärnu maakond, Jõgeva ja Valga maa-arhiiv teenindavad oma piirkonda üldjuhul ise.

Arhiiviväärtuslike arhivaalide osas viidi suurima tööna lõpule Tartu Ülikooli nõukogude perioodi arhiivi (17 868 säilikut) vastuvõtmine. Muus osas jätkus kogumistegevus vastavalt laekunud taotlustele.

Edasiminekut ei toimunud Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonnas asuvate kirikuarhivaalide Ajalooarhiivile üleandmises. Rahvastiku toimingute osakond ei pidanud kinni 2001. aasta alguses saavutatud kokkuleppest, mille järgi antakse üle kirikuarhivaalid, mis on vanemad kui 110 aastat.

Säilitamine

Rahvusarhiivi kogude füüsilisest seisundist ülevaate saamiseks ja vastava tegevuskava koostamiseks käivitati 2002. aastal Rahvusarhiivi "Punase Raamatu" projekt. Alustati kõikide arhiivide hoidlate jooksvate laudimeetrite mõõtmisest ühtse meetodi järgi. Projekt jätkub 2003. aastal säilikute statistilise väljavõtu ning füüsilise seisundi hindamisega.

Suuremahulisele kaartide konserveerimisele lisaks alustati pärgamendiprojektiga, eesmärgiks pärgamentürikute säilitamise ja kasutamise terviklahendus. Perioodi jooksul konserveeriti 408 pärgamentsäilikut ehk neljandik üldarvust, säilikud mikrofilmatakse ja paigutatakse kaasaegsetesse hoiutingimustesse Vahi tänava hoidlas.

Tagatis- ja kasutusfondi loomisel alustati vallavalitsuste fondides asuvate vallaelanike nimekirjade ning Tartu Ülikooli fondide mikrofilmimist. Suguvõsauurimisel oluliste allikate

kasutamise võimaldamiseks väljaspool Ajalooarhiivi alustati nõukogudeaegse tagatisfondi mikrofilmidest kasutuskooptate valmistamist. Riigiarhiivile anti koos lugeriga üle hingeloendite ja enamiku kirikumeetrikate mikrofilmid. Saare, Pärnu, Viljandi ja Valga maa-arhiivis on võimalik kasutada vastava maakonna hingeloendeid mikrofilmidel.

Jätkusid tööd arhiivi turvalisuse tõstmisel. Koostati ohuplaan, kaasajastati evakuatsiooniskeemid, toimusid esmaabi andmise algkursus ning tulekustutite käsitlemise õppused. Paigaldati nõuetekohane ohumärgistus ja standardvarustus (tulekustutid, kustutustekid, transpordikastid, esmaabivahendid jm).

Tulekustutite käsitlemise õppus

Juurdepääs ja kasutamine

Aasta-aastalt kasvava uurijaskonna kasutuses on alates 2001. aasta sügisest uuenenud teeninduspiirkond. Olemasolevale uurimissaalile lisandusid mikrofilmide lugemise ruum (11 lugerit) ja koridorsaal, kus toimub uurijate teenindamine. Koridorsaaalis asuvad ka nimistud, teatmeteosed ja kataloogid ning terminalid andmebaaside kasutamiseks. Kokku rekonstrueeriti 200 m² pinda.

Kaasajal pole tõhus klienditeenindus mõeldav ilma e-teenuste arendamiseta. Siin on kesksel kohal uue kujundusega ja sisu osas tunduvalt uuendatud veeb (www.eha.ee), mis peaks lähiaastatel rahuldama meie vajadused Interneti kaudu arhiivi kogude ning teenuste tutvustamisel. Tarkvaraplatvormi vahetamise käigus täiendati ja korrastati mitmeid andmebaase: fondide loendit, valdade registrit, kaartide registrit; veebiliidesega varustati andmebaasid "Isikuandmeid sisaldavad arhivaalid EELK koguduste arhiivides" ning "Tartu projektid".

Parema juurdepääsu tagamiseks Ajalooarhiivi rikkalikule raamatukogule soetati raamatukogu haldustarkvara URRAM, mille juurutamisel loodi veebiliides ja realiseeriti uus, täpsem otsingusüsteem. Nüüdseks on kasutajatel võimalik Ajalooarhiivi, Riigiarhiivi ja Viljandi maa-arhiivi raamatukogudes asuvate teavikute kohta infot saada Interneti kaudu.

Prioriteetne töösuund arhiiviteatmestu arendamisel on viimastel aastatel olnud "Arhiivijuhi" koostamine. Esimese osa (administratiiv-, kohtu- ja omavalitsusasutuste fondid) kavandatud üllitamiseni ei jõutud, käsikiri on artiklite lõpliku toimetamise ja ühtlustamise järgus. Lõpusirgel on teise osa (kiriku- ja haridusasutuste fondid) artiklite valmimine.

Korrastustöö põhirõhk oli Riigiarhiivist Ajalooarhiivi üle antud Tartumaa koolide koondfondi ümberkorrastamisel ja Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonnast üle antud kirikuraamatute liitmisel vastavate fondidega. Lõpule viidi 1999. aastal arhiivi jõudnud Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku (eksiilis) fondi korrastamine.

Ajalooarhiivi hoonet ja säilitatavaid kogusid tutvustaval ekskursioonil jagab selgitusi Kalev Jaago

Teadus- ja publitseerimistöö

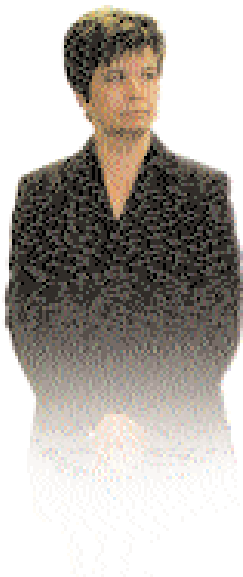
Valdkonda ilmestas töö mitmeaastaste teadusprojektidega arhivaalide teaduskäibesse toomiseks. Lõpetati allikapublikatsioonide sarja "Ex Fontibus Archivi Historici Estoniae" esimese väljaande "Piiblikonverentsid 1686–1690" sisuline ettevalmistustöö, töös on projektid 16.–17. sajandi kultuurilooliste allikate ning 19.–20. sajandi maakasutust reguleerinud seadusandlike dokumentide üllitamiseks. Allikate vahetu publitseerimine on tinginud senisest enam tegelemise dokumentide editeerimise ja normeerimise sisuliste küsimustega.

Traditsiooniliselt heal järjel üllitamistegevusse lisas uue kvaliteedi esimese elektroonilise publikatsiooni "17. sajandi (kuni 1710) trükised Eesti Ajalooarhiivi fondides" valmimine. Publikatsioon valmis mitme osakonna ja Riigiarhiivi konserveerimistalituse koostöös. Digiteerimiseks arhivaalid esmalt mikrofilmiti, s.t ühtlasi valmistati ka tagatiskoopia.

Uue formaadi ja kujunduse sai ka Ajalooarhiivi toimetiste sari.

RIIGIARHIIV

Marge Tiidus Riigiarhiivi direktor

Riigiarhiiv alustas oma kaheksakümnenda sünnipäeva aastal uuesti arhiivina: vahepealne ebamäärase staatusega periood ei kestinud kaua ning 2001. aasta algusest sai arhiiviosakonnast taas arhiiv.

2001. ja 2002. aasta kujunesid Riigiarhiivi jaoks eriti olulisteks, valmis uus ja kaasaegne hoone Madara tänaval. Seepärast oli ka kogu perioodi tegevuse pearõhk kolimisel või selle ettevalmistamisel. Pikka aega planeeritud ehitusele pandi nurgakivi 18. mail 2001 ja pidulik avamine toimus aasta hiljem. Avamispäevaks aga oli üks hoidla juba täis arhivaale.

Hoolimata sellest, et kogu elutegevus keerles uue maja ja sinna kolimise ümber, said ka kõik teised planeeritud tööd tehtud.

Järelevalveosakond

Osakonna põhiülesanded on järelevalve alla kuuluvate asutuste nõustamine asjaajamise ja arhiivitöö küsimustes ning nende tegevuse arhiiviseadusele ja arhiivieeskirjale vastavuse kontrollimine, järelevalve ja hindamisalase tegevuse koordineerimine, arhivaalide hindamine.

Asutuste järelevalve alla võtmisel lähtutakse seadustest (põhiseaduslikud institutsioonid, avalik-õiguslikud isikud) ja Rahandusministeeriumi poolt peetavast valitsusasutuste ja valitsusasutuste hallatavate riigiasutuste riiklikust registrist. 2001. aastal oli osakonna järelevalve all 161 üleriigiliselt tegutsevat asutust, 2002. aastal 173.

2002. aastal täpsustas osakond Rahvusarhiivi struktuuriüksuste järelevalve alla kuuluvate asutuste ringi, selle tulemusena koostati vastav nimekiri. Kokku oli 2002. aastal Rahvusarhiivi struktuuriüksuste järelevalve all 2856 asutust.

Siiani puudus täpsem ülevaade eraisikutest, kes täidavad avalikke ülesandeid. Ministeeriumite ettepanekute alusel koostati nendest isikutest (sh notarid, kohtutäiturid, aukonsulid, riigi poolt moodustatud sihtasutused ja äriühingud) nimekiri, mille alusel hakatakse läbi viima arhiivijärelevalvet.

2002. aastal töötati välja meetodika ja vormistati vastav otsus füüsiliste isikute tuludeklaratsioonidele arhiiviväärtuse andmisel sünnikuupäevadel põhineva statistilise väljavõtu meetodi rakendamise kohta. Meetodika kohaselt moodustab valim 10% igal kalendriaastal tekkivatest tuludeklaratsioonidest arvestusega, et säilitamisele jäävad kolmel kuupäeval (8., 18. ja 28.) sündinud inimeste deklaratsioonid.

Kogude osakond

Osakonna ülesanne on arhiiviväärtusega arhivaalide kogumise korraldamine ja vastuvõtmine vastavalt arhiivinduslikele õigusaktidele, erastatud ja likvideeritud asutuste ja ettevõtete tähtajalise säilitusväärtusega arhivaalide kogumine ning säilitatavate arhiivide korrastamine ja kirjeldamine intellektuaalse juurdepääsu loomiseks.

Arhiiviväärtusega arhivaalide kogumise plaan 2001. aastaks oli 23 000 säilikut. Mitu asutust ei jõudnud siiski tähtajaks arhivaale üleandmiseks ette valmistada, mistõttu võeti vastu vaid 14 549 arhiiviväärtusega arhivaali. Juurdekasvu kogumahust valdava osa moodustasid likvideeritud asutuste arhiiviväärtusega arhivaalid.

Tähtajaliste arhivaalide vastuvõtmist planeeriti 2001. aastaks kokku ca 30 000 säilikut. Vastu võeti 38 494 säilikut, neist 32 732 pikaajalise ja 1532 lühiajalise säilitustähtajaga arhivaali.

Jaanuaris kinkis Anne Velliste arhiivile Ernst Jaaksoni isikuarhiivi kuuluvad dokumendid, kokku kolm kasti korrastamata dokumente.

Juulis andis Reformierakond üle Eesti Liberaaldemokraatliku Partei arhiivi (fond nr 9600) kuuluvad dokumendid aastatest 1989–1994. Viimaste korrastamine ja teatmestu koostamine jäi arhiivi ülesandeks.

2002. aastaks planeeriti riigiasutustelt vastu võtta 18 800 arhiiviväärtusega arhivaali, kuid kogude juurdekasv kujunes planeeritust suuremaks (20 745 säilikut, 332 riulimeetrit), kuna aasta teisel poolel lisandunud vaba hoidlapind andis võimaluse võtta asutustelt täiendavalt vastu üle 20 aasta vanuseid arhivaale.

2002. aastal — nii nagu varasematelgi aastatel — oli aeganõudev kogumisele eelnev töö asutuste nõustamisel, tagamaks, et arhiivi vastuvõetavad arhivaalid oleksid nõuetekohaselt korrastatud ning uurijatele ja arhivaaridele koheselt kasutatavad. Kõige töömahukamad olid likvideeritavate asutuste arhivaalide ülevõtmised, kus kogude osakonna töötajate kõrval oli vajalik ka järelevalveosakonnapoolne töö arhiiviväärtuse andmisel. Samas on asutuste huvi ja kaasatus selles protsessis tõusnud.

Säilitusosakond

Osakonna põhiülesanne on Riigiarhiivi kogumisplaani alusel kogutud arhivaalide vastuvõtmine, säilitustingimuste tagamine, uurimissaali varustamine tellitud arhivaalidega, arhivaalide konserveerimine ning tagatis- ja kasutusfondi loomine.

Seoses uue hoidla ehituse alustamisega 2001. aastal tekkis üle hulga aja lootus oluliselt parandada säilitustingimusi ja vähendada hoidlate ülekoormatust. Selleks, et 2002. aastal oleks võimalik kõik planeeritud kolimistööd kiiresti ja valutult läbi viia, alustati ettevalmistustega juba aasta varem. Kõik uutesse hoidlatesse minevad arhivaalid puhastati ja vajadusel asendati vanad karbid uutega. Samuti tehti olemikontroll. Eesmärk oli ühe hoidla täielik tühendamise, et seal oleks võimalik enne uute säilikute saabumist teha remont.

Tänu pikalt ja põhjalikult ettevalmistatud kolimiskavale oligi võimalik kohe, kui Madara tänava hoidlad olid riulitaga sisustatud, alustada mastaapset kolimist. Ligi veerand Riigiarhiivi säilikutest said uue asukoha. Esimesteks asukateks said projektasutuste dokumendid (kokku 65 fondi, 122 394 säilikut), mis seni asusid rendipindadel.

Hoidlad sisustatakse kaasaegsete riulitega

2002. aastal suurenes Riigiarhiivi hoidlate maht 5076 riulimeetri võrra.

Lisaks suurele kolimisele on viimasel kahel aastal arhivaalide säilivuse parandamiseks valmistatud kasutuskoopiaid. Arvestades tänast kiiret infotehnoloogia arengut, seadis Riigiarhiiv ülesandeks pakkuda uurijatele edaspidi võimalust tellida digitaalseid koopiaid. Piiratud rahalisi võimalusi arvestades oli meil võimalik soetada ainult selline tehnoloogia, kus skannimine toimub mikrofilmilt.

2001. aasta sügisel võis arhiiv juba esitleda esimest täielikult digiteeritud fondi, milleks oli K. R. Pusta fond.

2002. aastal digiteerimine jätkus, teostati kaks suuremat projekti: skanniti Balti Arhiivist saadud EV Välisministeeriumi dokumendid ja Ajalooarhiivi tellimisel 17. sajandi plakatid. Väljaspool neid projekte skanniti 5692 kaadrit New Yorgi Eesti Peakonsulaadi dokumente.

Tagatis- ja kasutusfondi loojad said Madara tänavale uued ruumid. Kuigi kolimine ja uute ruumide sisustamine ei läinud nii lihtsalt kui oli plaanitud, võis aasta lõpuks siiski uutes tingimustes tööd alustada.

Kasutusosakond

Osakonna ülesanne on uurijate teenindamine ja arhiivipäringutele vastamine. 2001. aastal suurenes uurijate arv, eriti Toompea uurimissaalis, sest Ajalooarhiivist anti Riigiarhiivile kasutamiseks hingerevisjonide mikrofilmid.

Arhiivipäringute mahu osas on võrreldes 2001. aastaga (4422 päringut) toimunud langus — 2002. aastal lahendati 3385 päringut. Endiselt moodustavad suurema osa tööstaaži tõestamise (930), omandi- (700) ja kodakondsuse küsimused (240). Eraldi võib välja tuua päringud, mis puudutavad erinevate riikide organisatsioonidelt kompensatsioonide taotlemiseks vajaminevaid arhiiviteatisi (nt Saksa sõjaväes teenimine 1941–1945, sõjavangis viibimine 1941–1947, sõjaaegsetes vang- ja töölaagrites viibimine 1941–1944 jms), selliseid päringuid oli 2002. aastal kokku 1004.

Riigiarhiivil on Tallinnas neli uurimissaali, ühtekokku 87 uurijakohaga. Neist suurim, 38-kohaline, avati 9. septembril 2002 Madara tänava hoones. Uue uurimissaali avamine parandas uurijateeninduse kvaliteeti märgatavalt, nüüd on huvilistel võimalik tutvuda ka Madara hoidlasse koondatud projekteerimisasutuste dokumentidega, mis seni olid asunud erinevatel rendipindadel. Uurimissaalide külastajate koguarv 2002. aastal oli 1832, mis on üle 300 inimese rohkem kui 2001. aastal.

2001. aastal ilmus Riigiarhiivi teatmiku teine osa, kus antakse ülevaade aastatel 1940–1997 tegutsenud asutuste ja organisatsioonide Riigiarhiivi vastuvõetud arhiivifondidest. Koostöös Omavalitsuste Liiduga andis Riigiarhiiv 2002. aastal välja teatmiku "Eesti haldusjaotus 20. sajandil" (koostaja Liivi Uuet).

Infosüsteem ja arhiiviregister

Infosüsteemiosakonna põhiülesanne on arhiivinfosüsteemi (AIS) arendamine ja haldamine ning arhiiviregistri pidamine.

2001. aasta alguseks oli AISi arendamisel jõutud seisu, kus kasutajad said hakata välja selgitama süsteemi sisulisi vajakajäämisi. Varem polnud see tarkvara vähese töökindluse ja sageli esinevate vigade tõttu võimalik. AISi loomise algusest 1999. aastal oli toimunud muutusi nii arhiivinduses kui kasutajate vajadustes, mistõttu oli möödapääsmatu AISi oluline täiendamine ja parandamine, seda nii andmemudeli kui kasutajaliideste osas.

2001. aasta tegemistest väärivad eraldi väljatoomist edusammud sisestustööde alal. Aasta alguses kasutati sisestustööks AISi sisestusliidese esimest versiooni, mis oli üsna aeglane ja kohmakas ning ei võimaldanud sisestajatel täiskiirusel töötada. Kevadel valmis sisestusliidese uus versioon, mis oli vanast oluliselt mugavam, töökindlam ning kiirem.

Riigiarhiivile ja Filmiarhiivile telliti uued ja igati kaasaegsed veebilehed (www.riigi.arhiiv.ee ja www.filmi.arhiiv.ee).

2002. aastal juhitud AISi valdkonnas tehtavate tööde ja tegevuste planeerimisel ja teostamisel AISi arengustrateegias fikseeritud eesmärkidest ja põhimõtetest. Kuigi strateegia sai ametliku kinnituse 2002. aasta keskel, lähtuti infosüsteemi arendamisel juba varem selles esitatud printsiipidest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et aasta jooksul olid AISi puudutavad peamised tegevused suunatud süsteemi juurutamisele.

Haldusosakond

Haldusosakonna põhiülesanne on Riigiarhiivi ning Riigiarhiivi direktorile alluvate maaarhiivide ja Filmiarhiivi teenindamine.

Haldusosakonna kahe viimase aasta tegevus oli esijoones seotud uue arhiivihoidla ehitamisega ning sellele järgnenud kolimise koordineerimisega. Kolimise muutis keeruliseks asjaolu, et Maneeži tänava hoidlast oli dokumente võimalik välja tuua ainult inimjõul. Töö kiirendamiseks monteeriti maja välisseinale lift. Suureks abiks oli ka ilmataat: kuna kogu töö toimus väljas, oleks vihm koheselt peatanud kogu tegevuse.

2002. aastal alustati järgmise arhiivihoonde ehitamist, seekord juba Rakveres.

FILMIARHIIV

Ivi Tomingas Filmiarhiivi direktor

Filmiarhiivi viimast paari aastat iseloomustab koostöö teiste filmindusega seotud institutsioonidega — eelkõige Eesti Filmi Sihtasutuse ja Kinoliiduga. 2001. aasta algas ühiskonverentsiga "Filmiarhiiv kui osa filmikultuurist", millega Filmiarhiiv tähistas ühtlasi oma 30. sünnipäeva. Konverentsil osalesid ettekannetega kolleegid Soome, Läti ja Leedu Filmiarhiivist.

Tulemuslikeks koostööprojektideks Eesti Filmi Sihtasutusega tuleb kindlasti pidada Eesti esimese joonisfilmi "Kutsu-Juku seiklused" (Ajalooarhiivi kogust) ja "Viimse reliikvia" restaureerimist ja digiteerimist. Filmiarhiivi osa oli filmide korrastamine ning ettevalmistustöö ja Eesti Filmi Sihtasutus võttis enda kanda finantseerimise ja taaslinastamise kulud. "Kutsu-Juku seiklused" jooksis koos "Lepatriinude jõuludega" edukalt kinodes.

Filmiarhiivi 2002. aasta tegemised toimusid suuresti märksõna "Eesti film 90" all, juubeliürituste korraldustoimkonda oli kaasatud ka Filmiarhiivi esindaja.

Rahvusvahelises plaanis oli väga huvitav ja kasulik osavõtt Torinos toimunud seminarist, mis käsitles audiovisuaalpärandi säilitamisega seonduvaid probleeme. Sõit sai teoks info- ja nõustamiskeskuse MEDIA Desk kaasabil.

Märk sellest, et üldsus on hindama hakanud arhiivide osa kultuuripärandi hoidmisel, on 2002. aasta Kultuurkapitali missioonipremia andmine Filmiarhiivi konsultandile Pearu Trambergile.

Asutusest arhiivi

Plaanipäraselt jätkus kogumine maakonnalehtede fototeekidest, et hõlmata jäädvustatud sündmusi üleriigiliselt. Suurenenud on fotograafide (Gunnar Loss, Ilmar Prooso, Kunnar Allikvee) kogude talletamine meie arhiivi, järjest enam hoiustavad meie filmitootjad oma toodangut Filmiarhiivis (Joonisfilm, ACUBA Film OÜ jt). Loodetavasti see koostöö jätkub.

Uudse suunana asus Filmiarhiiv koguma filmidega seonduvat kontekstmaterjali (plakatid, käsikirjad jm), nagu on tavaks teistes Euroopa Filmiarhiivides.

2002. aastal lõpetati mahukas töö kogude jagamisel arhiivideks, mis võimaldab saada teavet meie arhiivikogude kohta ka läbi arhiiviregistri.

Suurematest arhiividest on säiliku tasandil kirjeldatud ETA ja Teaduste Akadeemia kodu-uurimise toimkonna fotoarhiiv, "Tallinnfilmi" helisalvestiste kogu. Mängufilmide osas võtab tehniline kontroll ja kirjeldamine veel aega kuni kolm aastat.

Säilitamine

Arhiivihooned renoveerimist pole jätkatud. Seetõttu on hoiutingimused endiselt kehvad, kuigi audiovisuaalsed dokumendid nõuavad oma ebastabiilsuse tõttu eriti hoolikat suhtumist. Olukorra parandamiseks oleme jätkuvalt tähelepanu pööranud puhastamisele ja pakendamisele, leevendamaks hoiutingimuste ebastabiilsust. Ühtlasi on filmide puhul teostatud tehnilist kontrolli säilitamise käigus.

2002. aastal lõpetati klaasnegatiivide kogu (ca 30 000) korrastamine ning nõuetekohane pakendamine ja karbistamine, jätkub heliplaatide pakendamine. "Tallinnfilmi" filmikogust on tehniliselt korrastatud ringvaated, dokumentaalfilmid ja osa filmoteegist, ees seisab mängufilmide korrastamine.

Audiovisuaalse ainese ebapüsivus ja tehnilise seisukorra halvenemine korduval kasutamisel tingib tagatis- ja eriti kasutusfondi vajalikkuse. Selles vallas on kahtlemata tähelepanuväärne edasiminekuks filmilt videosse salvestamise seadme rakendamine (*Debie*, soetatud 2001. aastal). Nii on praeguseks võimalik uurimissaalis videos vaadata aastate 1972–1980 ringvaateid.

Helimontaažlaud "Derbie"

Lõppenud aastal käivitus helisalvestiste digiteerimise projekt, mille tulemusena on 80 helidokumenti kantud CDle.

Klienditeenindus

Aastal 2001 avasime uurimissaali uued ruumid 10 uurijakohaga, kus filmi- ja fotouurijad saavad materjalidega tutvuda üksteist segamata. Kahe aasta jooksul on uurimissaali külastanud 400 uurijat, kuid koopiaid on tellitud märkimisväärselt palju ka uurimissaali külastamata.

Tänu 2001. aasta lõpus valminud koduleheküljele on oluliselt avardunud võimalused nii infopäringute esitamiseks kui ka arhiivil oma kogude tutvustamiseks (www.filmi.arhiiv.ee).

Filmiarhiivis säilitatava vastu tuntakse huvi väga erinevatel eesmärkidel: uuritakse filmi- ja teatrilavastuste ajastulist tausta; kroonikakaadreid kasutatakse telesaadetes,

dokumentaalfilmides; fotosid ajakirjanduses, aga ka isikute, asutuste, valdkondade ja kohaurimuste illustreerimiseks jne.

Rõõmustab koostöö laienemine muuseumidega, kus meie materjale kasutatakse üha enam ekspositsioonide ilmestamiseks.

Publitseerimine ja suhtlemine avalikkusega

Veebilehe olemasolu on oluliselt avardanud võimalusi suhtlemiseks avalikkusega: eksponeerime regulaarselt fotonäitusi ja vahetame nii filmide kui helisalvestiste näiteid, nõuannete rubriigis saab üldisi näpunäiteid audiovisuaalsete dokumentide säilitamise ja korrastamise kohta jne.

Konverents "Filmiarhiiv kui osa filmikultuurist" Rahvusraamatukogus 17. jaanuaril 2001.

Esireas vasakult: Filmiarhiivi direktor Harald Raudi, jurist A. I. Putnik, Eesti Filmi Sihtasutuse peaeaspert Jaak Lõhmus, sihtasutuse juhataja Riina Sildos.

Konverentsi avab riigiarhiivaar Priit Pirsko.

Filmiarhiivi ja Eesti Filmi Sihtasutuse ühiskonverents "Filmiarhiiv kui osa filmikultuurist" käsitles filmide kasutamist (kasutusfondi olemasolu, autoriõigus jm) seonduvat. Lisaks meie arhivaaridele ja sihtasutuse töötajatele jagasid oma kogemusi Läti, Leedu ja Soome kolleegid.

Kahe viimase aasta jooksul on korraldatud seitse näitust: "Konstantin Märska ja Theodor Luts 105" koos filmiprogrammiga Kinomajas; Isi Trapido ja Ilmar Prooso fotonäitused Filmiarhiivis; ülevaatenäitus eesti filmi ajaloost Kinomajas; "Eesti film 90 Filmiarhiivis"; fotonäitus "70 aastat helimängufilmi "Päikese lapsed" esilinastusest" Kinomajas; "5 aastat ilma kroonikata" Filmiarhiivis.

Eesti filmi juubeliaastal viidi koostöös Kinoliiduga läbi loengusari koos filmiprogrammidega, lektoriteks olid Veste Paas, Jaak Lõhmus, Jaan Ruus, Elen Lotman.

Jätkub ajakirja Tuna fotonurga koostamine, ilmub ka Paavo Annuse artikkel esimesest heliplaadist.

Soovijatele korraldatakse arhiivis ekskursioone koos tutvustava loengu ja väikese filmiprogrammiga, traditsioonilisteks külalisteks üliõpilased ja koolilapsed. Kahe aastaga on arhiivi külastanud 40 ekskursioonigruppi.

KLIENDITEENINDUS AJALOOARHIIVIS

Toomas Mägi Ajalooarhiivi kogude osakonna juhataja

Klienditeeninduse arendamine on Rahvusarhiivi pikemaajalisem strateegiline prioriteet. Mõiste "klienditeenindus" kasutamine tundus veel hiljuti arhiivinduses kummastavana, sest eeskätt seostati seda valdkonda pelgalt äris toimuvaga. Nüüd on üldised teeninduspõhimõtted juurdumas ka arhiivis.

Ajalooarhiivi külastajatel saab eristada nelja huvivaldkonda: teadus- ja õppetöö, kodu- ja genealoogiauurimine, ametialane ning enda õiguste tõestamise vajadus. Enam on viimastel aastatel keskendunud just genealoogiauurijate vajaduste rahuldamisele. Sellel eesmärgil oleme nelja maa-arhiivi andnud remonditud mikrofilmilugerid ja lisanud kaasa mikrofilmide kasutuskopiad.

Vaadeldava perioodi olulisim väline muudatus klienditeeninduse parendamises oli teenindustsooni põhjalik renoveerimine ja kasutuselevõtmine alates septembrist 2001. Senisele uurimissaalile lisandus kolm uut ruumi, mis varem olid olnud hoidlad. Ühte neist rajati mikrofilmide lugemise saal 11 mikrofilmilugeriga, uurijate kasutuses on kindlale kvaliteedistandardile vastavad uue põlvkonna filmid. Teiseks kujundati tööruumiks senine koridor uurimissaali kõrval, kus uurijate käsutuses on kaks Interneti-ühendusega arvutiterminali. Seal asub ka uurimissaali töötaja töölaud. Koridorsaali koondati arhiivifonde puudutavad teatmeteosed ja nimistud ning raamatukogu kataloogid. Kolmandast, senisest väikesest hoidlast sai aga uurimissaali töötajate endi tööruum. Renoveerimise käigus tõhustati oluliselt ka turvameetmeid.

Kui varem oli uurimissaalis 22 kohta, millest 10 oli varustatud mikrofilmilugeriga, siis renoveerimise tulemusel tõusis uurijakohtade arv kahes saalis kokku 29-ni. Lisaks tavalistele lugemislauadadele telliti spetsiaalne suure katteplaadiga laud kaartide ja plaanidega tutvumiseks. Mõlemas saalis on kaasaegne valgustus, elektrisüsteem ja konditsioneer. Uurimissaali ajaloolist väärtust omavad riulid puhastati ja paigutati endisele kohale, mistõttu saali üldilme säilis. Uuendusena asub saali tagaseinas säilikute hoiukapp, mille klaasuksed on UV-kaitsega.

Tulles vastu külastajate soovile avasime oma uurimissaalid ka laupäeviti, siis küll hoidlast arhivaale ei väljastata. Kuigi fondihoidjatel on tööpäeva vältel neli nn kontrollaega tellimuste täitmiseks, reageeritakse kiirtellimustele koheselt. Külastajate paremaks teenindamiseks seadsime sisse valvearhivaari institutsiooni. Valvearhivaar konsulteerib ja vajadusel toob ka hoidlast välja vajaliku toimiku, ülesannet täidavad kogude ja publitseerimisosakonna arhivaarid.

Uurimissaali töötajad Laura Kipper, Maarja Kivi, Edith Seegel, Helina Tennasilm ja Birgit Kibal

Tutvustamaks Ajalooarhiivi nii uutele uurijatele kui ka vanadele külastajatele koostati koostöös kolleegidega infovoldikud, mis on uurijate seas jätkuvalt populaarsed.

Märkimisväärselt on paranenud *on-line* juurdepääs andmebaasidele ja Internetile tervikuna. Uurijate käsutuses on kaks terminali, vajadusel saavad uurijad kasutada ka uurimissaalis asuvat töötajale mõeldud arvutit. Eriti väärib märkimist kaartide, hingerevisjonide ja isikuandmeid sisaldavate EELK koguduste arhivaalide andmebaaside kasutuselevõtt, samuti arhiivi raamatukogu poolt juurutatud infosüsteem URRAM.

Arhiivi populariseerimiseks vahetub kogude ja publitseerimisosakonna koostöös igal kuul arhiivi veebilehel digitaalne näitus — "Kuu arhivaal". Külastajate abistamiseks koostati kodulehe jaoks rubriik "Korduma kippuvad küsimused". Infoajastu arengut näitab seegi, et üha rohkem tellimusi esitatakse uurimissaali kas e-posti või telefoni teel.

2001. aasta sügisel koostati koostöös infotehnoloogiaosakonnaga uurimissaali andmebaas. Katsetamise ajal oli paralleelselt kasutusel ka tavapärase registreerimisraamat. Täielikult toimus üleminek uurijate ja tellimuste elektroonilisele registreerimisele 2002. aasta alguses. Esimese tööaasta jooksul on andmebaas end õigustanud, muutes teabe uurijate ja tellimuste kohta kergemini hallatavaks. Andmebaasi on koostöös infotehnoloogiaosakonnaga vastavalt vajadustele täiendatud.

Lisaks traditsioonilisele kserokoopiale pakume uue teenusena 2002. aastast alates digiteerimisteenust, mille vastu on kliendid tõusvat huvi tundnud. See tööloik on siiski

alles kujundamis-juurutamisfaasis. Uue teenusena on juurutatud Rahvusarhiivi struktuuriüksuste vaheline nn kauglaenus, põhiliselt küll Tallinna ja Tartu vahel.

Klienditeeninduse olukorra hindamiseks korraldasime juulist novembrini 2002 uurijate seas ankeetküsitluse. Meie uurija keskmine vanus on 40,8 aastat ning ta on uurimissaali külastanud keskmiselt 9,3 aastat. Ilmnes, et külastajad on arhiivi poolt pakutavaga kaasa läinud. Nii väitis üle 66% külastajaist, et on kasutanud meie kodulehel olevaid andmebaase. Andmebaasid said tervikuna positiivseid hinnanguid, kuigi tehti ka kriitikat. Arhiivi poolt pakutavate teenustena pidasid foto- ja digitaalkoopia ning mikrofilmide tellimise võimaldamist tähtsaks peaaegu pooled vastanutest. Mitmel korral ankeedis esitatud konkreetse soovi realiseerimiseks restaureeriti, raamistati ja kinnitati koridorsaali seinale 1939. aasta Eesti ala vallapiiride kaart.

Klienditeenindajate koostöö teiste osakondade ja isikutega on sujunud hästi. Arhivaaride igapäevase tööruutiini hulka kuulub päringute lahendamine, konsultatsioonid, temaatilised väljaselgitused. Samuti viiakse regulaarselt läbi ekskursioone õppuritele ja infopäevi külastajaile.

Kokkuvõtteks on hea meel tõdeda, et külastuste arv on vaadeldud perioodil kasvanud ca 14%, mis annab tunnistust sellest, et ülalkirjeldatud meetmed on vilja kandmas ning klienditeenindus on suutnud areneda mitu aastat samal tasemel püsiva eelarve kiuste.

ÜLEVAADE SÄILITUSALASEST KOOSTÖÖST

Ruth Tiidor Ajalooarhiivi säilitusosakonna juhataja

Varasematel aastatel ühekordsena või juhuslikuna toimunud säilitusalased koostööettevõtmised asendusid aastatel 2001–2002 erinevate pikaajaliste ning laiahaardeliste koostööprojektidega. Kui Eesti-sisene koostöö on vahelduva intensiivsusega toimunud juba pikemat aega, siis need kaks aastat olid senisega võrreldes eelkõige ebatavaliselt "rahvusvahelised". Selle tõestuseks olgu järgnevalt toodud lühike ülevaade mõnest olulisemast Ajalooarhiivi säilitusosakonna osalusel nii piiritaguste kui ka Eesti partnerite kaasabil teostatud ja jätkuvatest ettevõtmistest.

Seoses Rahvusarhiivi esindatusega Rahvusvahelise Arhiivinõukogu parasvöötme säilituskomitees (ICA-CPTE, *International Committee on Archives – Committee on Preservation of Archives in Temperate Climates*) ning sooviga toetada komitee tegevuskava aastateks 2000–2004, otsustati järgida üleskutset korraldada võimalikult paljudes komitees esindatud riikide arhiivides ühtse metoodika alusel kogude füüsilise seisundi statistilised uuringud. Uuringu eesmärk on selgitada konserveerimist või restaureerimist vajavate arhivaalide hulk, määrata levinumad kahjustuste liigid ja põhjused ning tulemustele tuginedes töötada välja edasine konkreetsem tegevuskava.

Selline uuring on juba teostatud mõnes Hollandi, Ungari ning Saksamaa arhiivis ning 2002. aastal otsustasid sama meetodi alusel testimist alustada ka Poola, Itaalia ning Eesti arhiivid. Vastavasisulise väljaõppe said sama aasta oktoobris mitmed Rahvusarhiivi töötajad Tartus ICA-CPTE esimehe Ted Steemersi koolitusel osaledes. Seejärel alustati kõigis Rahvusarhiivi koosseisu kuuluvates arhiivides etapiviisiliselt Hollandis välja töötatud UPAA-metoodikat (*Universal Procedure for Archives Assessment*) kasutades arhivaalide füüsilise seisundi määramisega. Projekti lõpparuanne peaks saama liidetud ICA-CPTE poolt koostatavale ühtsele aruandele ja esitatama 2004. aastal ICA järgmisel kongressil Viinis.

Teine olulisem säilituskomitee ja Hollandi teadusuuringute organisatsiooni (TNO, *Netherlands Organisation for Applied Scientific Research*) algatatud koostööprojekt on Euroopa Komisjonilt finantstoetuse saanud tindikorrosiooni ning paberis siirdemetallide sisaldumist uuriv projekt nimetusega "Transitional Metals in Paper". Kaks aastat kulus läbirääkimistele ning taotluste vormistamisele, kuni 2002. aasta sügisel lõpuks selgus, et projekti realiseerumine ja rahastus on garanteeritud ning 15 riigi 21 erineva asutuse osalusel alustatakse 2003. aastal uuringuid.

Koostöö *London Metropolitan Archives'iga* (LMA) sai alguse 2001. aasta kevadel, mil Ajalooarhiivis korraldati LMA peakonservaatori Helen Lindsay kahepäevane seminar ja *workshop* teemal "Praktilistest ja teoreetilistest aspektidest kaartide konserveerimisel". Koolitusel käsitleti peamiselt kalkapaberist kaartide konserveerimisel ja restaureerimisel esinevaid probleeme ning tutvustati erinevaid konserveerimismeetodeid. Rahvusarhiivi poolt rahastatud koolitusel osalesid lisaks Ajaloo- ja Riigiarhiivi konservaatoritele ka

Julia Catherine Roberts London Metropolitan Archives'ist ja
Ajalooarhiivi konservaator Küllike Pihkva

Tallinna Linnaarhiivi, Ennustuskoja Kanut, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Akadeemilise Raamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu ennistuskeskuse, Eesti Kirjandusmuuseumi ning Läti arhiivide konserveerimiskeskuse konservaatorid. Kolmandal päeval andis H. Lindsay kahekümnele huvilisele Eesti erinevatest raamatukogudest, muuseumidest ja arhiividest ülevaate säilitamise korraldamise süsteemist ning konservaatorite atesteerimise põhimõtetest Suurbritannias.

Ühtlasi lepitati Rahvusarhiivi initsiatiivil kokku, et kui LMA konservaatorite seas leidub huviline osalema konservaatorite vahetuses, siis korraldatakse see 2002. aasta kevadel. Rõõmustavalt kiiresti selline vabatahtlik ka leiti ning juba

aprillis teostus esimene etapp vahetusprojektist: kuu aja vältel täiendas end LMA Ajalooarhiivi konserveerimistalituse kaitsekonservaator Tiia Nurmsalu. Mai- ja juunikuus töötas Tartus LMA konservaator Julia Catherine Roberts.

Balti arhiivide mikrofilmi- ja konserveerimisspetsialistide tihedam suhtlus sai alguse 2001. aasta märtsis, kui Riias toimus esimene kohtumine eesmärgiga selgitada välja vastastikust huvi pakkuvad probleemid ning otsida ühiselt neile lahendusi. Leedu sooviks oli leida alles kooli lõpetanud ning seetõttu väheste kogemustega konservaatoritele edasise väljaõppe ja täiendamise võimalusi, Läti märkis enda huvina ära suureformaadiliste ja kalkakaartide konserveerimisega seonduva ning Eesti probleemidena said kirja 1960.–1980. aastatel restaureeritud käsikirjade füüsiline seisund ja nõukogudeaegsete arhivaalide nn kustuvad tekstid. Kõige lihtsamini teostatavaks peeti konservaatorite ja mikrofilmioperaatorite vahetamist, lühiajaliste täienduste korraldamist ning infovahetust erialaste rahvusvaheliste ürituste kohta kolmes riigis. Ühtlasi lepitati kokku muuta sellised arupidamised regulaarseks.

Jaan Lehtaru tutvustab Läti ja Leedu säilitusspetsialistidele
Ajalooarhiivi konserveerimistalituse tööd

Juba 2001. aasta mais saigi Ajalooarhiivi kutsel teoks Läti paberikonservaatori Aina Dimante täiendus kaartide konserveerimise alal ning osalemine H. Lindsay seminaril.

Teisel kokusaamisel 2002. aasta mais Tartus lepitati kokku korraldada järgmisel aastal kaks seminari, üks neist arhiivide ohuplaneeringu ja teine arhivaalide digiteerimise teemal, ning lisaks avaldas Leedu soovi läkitada kaks kaitsekonservaatorit täiendusele Ajalooarhiivi konserveerimistalitusse.

Eesti-sisesest koostööst väärrib äramärkimist osalemine Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste säilitamise nõukogu töös. Nõukogu eestvõttel ja Rahvusarhiivi esindajate osalusel jätkub Eesti konservaatorite koolituskava ja atesteerimisnõuete välja-

töötamine, erinevate materjalide konserveerimistermineid seletava ingliskeelse sõnastiku tõlkimine ning digitaalse kultuuripärandi säilitamise riikliku strateegia koostamine.

Viimaste aastate jooksul on Ajalooarhiivi säilitusosakonnast välja kujunenud suvise õppepraktika baas Tartu Kõrgema Kunstikooli nahaeriala tudengitele, vastuteenena on meie konservaatoreid kutsutud osalema koolis toimuvatel kaitsemisastel koolitustel. Uue koostöövaldkonnana on kavandamisel tudengite diplomitööde koostamine ja praktiline teostamine konserveerimistalituse spetsialistide juhendamisel.

30. september 1252

13. sajandi alguse vallutussõdade ajal jagas Taani kuningas oma poolehoidjatele ja sõjasulastele teenistuse eest lääne, sajandi keskpaigaks oli kogu maa välja jagatud. Ajalooallikate teatel on hiljemalt 1252. aastal kuninga Harju- ja Virumaa vasallid ühinenud. Hiljem Eestimaa rüütelkonna nime kandnud poliitilis-majanduslik aadlikorporatsioon reguleeris Põhja-Eestis alates 13. sajandist kuni Eesti Vabariigi tekkeni peaaegu kõiki eluvaldkondi.

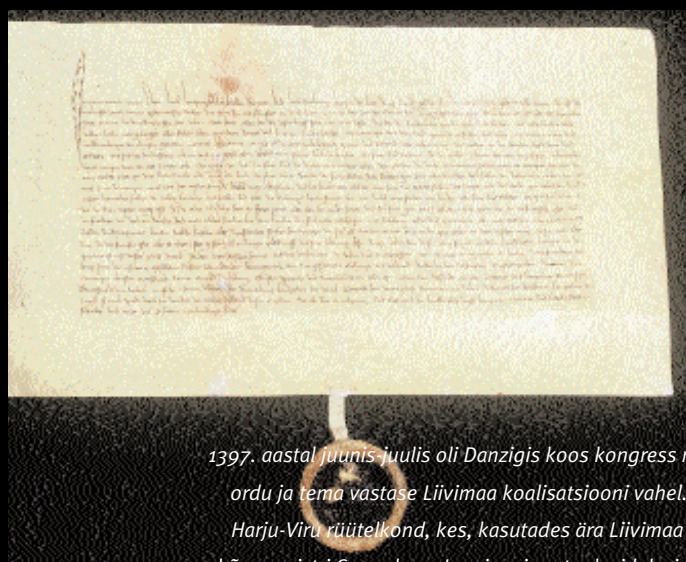

Taani Kuningas Christoph I kinnitab oma Tallinna ja Rakvere vasallidele läänistatud varad ehk maavaldused pärilikeks. Sellega said kuninga vasallid nn meeslääniõiguse, õiguse valdusi meesliinis isalt pojale edasi anda. Oluline on kuninga poolt ürikus kasutatud sõnastus – Universitati vestrae ..., omnia bona sua iure hereditario, ... libere possidenda, ... – millele tuginedes on nähtud vasallidele juba mingit ühendust, räägib ju kuningas kõikidest oma vasallidest, kes saavad mainitud pärimisõiguse ühistel alustel.

EAA 854-2-2

Eestimaa rüütelkond 750

31. maist 21. augustini 2002 tähistati Eestimaa rüütelkonna juubelit ulatusliku näitusega Ajalooarhiivi vestibüülis. Sama näitus oli 23. augustist oktoobri lõpuni vaadata Tallinna Linnaarhiivis. Välja oli pandud Eestimaa rüütelkonnaga seotud dokumente alates 1240. aastast kuni 1915. aastani: rüütelkonnale läbi aegade väljastatud privileege ja muid õigusakte ning nende kinnitusürrikuid; rüütelkonna alistumislepingud nii Rootsi kuningale Erik XIV-le 1561. aastal kui ka Peeter I-le 1710. aastal, samuti materjale rüütelkonna tegevusest kohaliku omavalitsus- ja kohtuorganina.

13. juuli 1397

Conrad von Jungingeni armukiri "Jungingeni arm - Jungingensche Gnade"

1397. aastal juunis-juulis oli Danzigis koos kongress rahu saavutamiseks Saksa ordu ja tema vastase Liivimaa koalitsiooni vahel. Läbirääkimistel osales ka Harju-Viru rüütelkond, kes, kasutades ära Liivimaa ordumeistri ja Saksa ordu kõrgmeistri Conrad von Jungingeni vastuolusid, lasi 12. juulil 1397 kõrgmeistril kinnitada Harju-Viru vasallidele Taani kuningatelt saadud privileege ning 13. juulil 1397 laiendada oma läänide pärimisõigust nii mees- kui naisliinis viienda sugulusastmeni (EAA 854-2-17). Selle tulemusena muutus läänide tagasilangemine maahärrale samahästi kui võimatuks.

EAA 854-2-17

4. juuni 1561

Harju-Viru rüütelkond allutab end Rootsi kuningale.

Kui 1558. aastal Vene-Liivimaa sõja puhkemise järel selgus, et ordu ja selle viimane meister Gotthard Kettler ei suuda Tallinnale ja juba otseselt venelaste poolt ohustatud Harju-Viru rüütelkonnale kaitset pakkuda, hakati abi otsima väljastpoolt, esialgu Taanist, peagi ka Rootsist. Viimasega peeti aktiivselt läbirääkimisi sügisest 1560. Läbirääkimiste tulemusena andis Harju-Viru rüütelkond ja osa Järvamaa orduvasalle 04. juunil 1561 ustavusvande Rootsi kuningale Erik XIV-le. 6. juunil tegi sama Tallinna linn.

EAA 854-2-47

VALGA MAA-ARHIIV REGIONAALARHIIVINA: KAHE AASTA KOGEMUS

Riina Virks Valga maa-arhivaar

Rahvusarhiivi 1999.–2000. aasta tegevuse ülevaates ilmunud kirjutise "Valga uue arhiivihooned sünd aastal 2000" lõpetasin mõttega sellest, et Valga maa-arhiivi tegevuspiirkond laienes tänu uues hoones suurenenud hoidlapinnale Võru ja Põlva maakonda ning et lähiaastad näitavad, kas me saame suurenenud töökoormuse ja uue lähenemisega ning teenindamisega nii üksikisiku kui ka asutuste tasandil hakkama või mitte. Kahe aasta kogemusele tuginedes võib nentida, et oleme püüdnud meile pandud ülesannetega hakkama saada vastavalt oma oskustele ja võimalustele. Oma maakonnaarhiivi olemasoluga harjunud asutuste ja kodanike jaoks osutus arhiivide likvideerimine kahtlemata ebaeeldivaks, kuid sellele vaatamata on hea tõdeda kodanike ja asutuste heatahtlikku suhtumist möödapääsmatu sammu ellurakendamisel.

Kolme maakonda ühendava maa-arhiivi koosseisus on praegu üheksa ametikohta: maa-arhivaar, viis arhivaari, fondihoidja, fondihoidaja ja majahoidja. Kahjuks peab tõdema, et planeeritud koormust pole kõigile arhivaaridele jagunud ja seega on peetud vajalikuks üks arhivaari ametikoht koondada, seega jätkame lähiaegadel väiksema koosseisuga ja mõningate muudatustega töökorralduses.

Teeninduspiirkonna laienemine

2001. aasta oli Valga maa-arhiivi jaoks esimene tööaasta, mil teenindasime ka Võru ja Põlva maakonna asutusi ja elanikke ning vahendasime informatsiooni Valga maa-arhiivi lisandunud fondidest. Samas jäi see tööaasta Põlva ja Võru arhiivile viimaseks. 1. jaanuariks 2001 olid mõlemad maa-arhiivid likvideeritud, kuid edasi lükkunud arhiivide ümberpaigutamise tõttu jäid Võru ja Põlvasse inimesed veel ajutiselt tööle. Kauaaegsed arhiivijuhid Aima Täpsi ja Milvi-Maia Veskimäe lahkusid, koosseisuväliselt teenindasid kodanikke kuni suveni Kiira Talgre Põlvas ning Eha Viiberg ja Mai Šišajeva Võrus.

Sama aasta suvel sai teoks Võru ja Põlva arhiivide kolimine Valka. Arhivaalid olid Põlvas paiknenud kahes teineteisest suhteliselt kaugel asuvas hoones, mis tingis selle, et ühe fondi piires jäidki arhiiviväärtusega ja pikaajalise säilitamisele kuuluvad arhivaalid eraldi paiknema, seda ka Valga arhiivis. Seega oli esimene töö seoses kolimisega kaardistada ja märgistada ära arhivaalide paiknemine, vajadus nende kohese kasutamise järele oli olemas.

Klienditeenindus

Valga maa-arhiiv väljastab oma põhimääruse kohaselt arhiiviteatise, ära kirju ja väljavõtteid ning tõestatud koopiaid arhivaalidest. Arhiivitöötajad on jõudnud tundma õppida likvideeritud maa-arhiivide fonde.

Tegutsedes nüüd juba teist aastat kolme maakonda ühendava arhiivina, oleme pidanud oluliseks heal tasemel klienditeenindust, samuti kodanike teavitamist sellest, et nad saavad kõik vajalikud toimingud arhiiviteatise saamiseks korda ajada posti teel. Avalduse esitamise võimalust faksi või meili teel on kasutanud paljud. Arhiivide ühinemise tulemusel on märgatavalt kasvanud päringute ja väljastatud teatiste arv. Kui 2000. aastal laekus Valga maa-arhiivile 163 päringut, siis pärast Võru ja Põlva arhiivifondide lisandumist kasvas nende arv 2001. aastal 480 ja 2002. aastal 490 päringuni. Sama tendents ilmneb ka väljastatud teatiste puhul: 2000 — 142, 2001 — 435 ja 2002 — 462 teatist.

Vastavalt põhimäärusele korraldab maa-arhiiv kooskõlas seadustega arhivaalide kasutamist, sealhulgas arhivaalide või neis sisalduva informatsiooni avaldamist.

Kuna Võrus ja Põlvas arhivaalidega enam kohapeal tutvuda ei saa, peavad uurijate sõiduebamugavusi korvama paremad tingimused avaras 15 kohaga uurimissaalis Valgas. Kui Valga maa-arhiivi vanas hoones oli võimalik kliente vastu võtta vaid piiratud ajal kindlatel päevadel, siis uus hoone on ootab külastajaid kõikidel tööpäevadel. 2002. aastal külastas Valga maa-arhiivi 52 uurijat, nendest 28 olid Valga-, kaheksa Põlva-, seitse Võru-, kolm Harju-, üks Viljandi- ja üks Järvamaalt.

Valga Maa-arhiivi arhivaalide põhjal on valminud 2002. aastal kolm raamatut: Ants Loosi ja Hans Salmi "Muusikast helisev maja", Helbe Merila-Lattiku "Võru Karula ajalugu. I" ning Karl Käsperi ja H. Salmi "Taagepera Sanatoorium sõnas ja pildis. II". Kahe aasta jooksul on arhiivihoonet külastanud lisaks Valgamaa elanikele ka Põlva ja Võru asutuste esindajad ja koduloohuvilised.

Säilitamine

Valga arhiivi säilikute arv suurenes oluliselt tänu lisandunud Põlva ja Võru arhiividele: kui 2000. aastal oli arvel 399 arhiivifondi 75 352 säilikuga, siis 2002. aasta lõpuks vastavalt 1077 ja 307 959.

2001. aastal alustasime ja järgnevatel aastatel ressursside olemasolul kindlasti jätkame meile üle antud säilikute olemikontrolli ning ümberkarbistamist. Kahe aasta jooksul on ümberkarbistatud üle 60 000 säiliku endisest Põlva arhiivist.

Paberdokumentide parema säilimise tagamiseks pidevalt töötavad ventilatsiooni- ja kliimaseadmed kulutavad piisavalt palju elektrienergiat. Seega on paremate säilitustingimuste loomine ka uutes arhiivihoonetes küllalt kulukas.

Töö asutustega

Lisaks Põlva ja Võru maakonna kodanikele pidid meiega suhtlema hakkama nüüd ka nende maakondade arhiivijärelevalve alla kuuluvad asutused. 2001. aastal lõime esimesed kontaktid nende maakondade asutustega teostades järelevalvet, andes arvamusi dokumentide loeteludele, suheldes nendega nii telefoni kui ka meili teel.

Rahvusarhiivi arhiiviregistrilistuse töötajate eestvõttel 2002. aastal Valga maa-arhiivis toimunud infopäeval oli võimalik kolme maakonna omavalitsuste sekretäridel tutvuda arhiiviregistrile andmete esitamise võimalustega ja samas suhelda ka meie arhiivi töötajatega silmast silma.

Kahe aasta jooksul on teostatud järelevalvet 40 asutuses, arvamusi dokumentide loeteludele ja asjaajamiskordadele on antud 145 korral. Kokku oli järelevalve all olevaid asutusi 2000. aastal 94, 2002. aastal aga 408.

Järelevalve teostamine kolme maakonna samaliigilistes asutustes annab võimaluse võrrelda sarnaseid funktsioone täitvate asutuste töökorraldust, asjaajamist ja arhiivi haldamist.

Maa-arhiiv viib oma põhimääruse kohaselt läbi avalike arhivaalide hindamist ja otsustab arhiiviväärtusega avalike arhivaalide eraldamise hävitamiseks. Kahe aasta jooksul on järelevalve all olevatele asutustele hindamisotsuseid vormistatud 43 korral. Hindamise teostamiseks oleme kasutanud võimalust tutvuda säilikutega vahetult, ühendades selle järelevalve teostamisega.

Teabepäevade toimumine ja korraldamine järelevalvealustele asutustele on väga vajalik, sest probleeme ja küsimusi arhiivide haldamise osas tekib praktilise töö käigus palju. Samas ei omanda kogemusi teabepäevadelt ainult asutuste esindajad, vaid ka arhiivi töötajad ise. Rahvusarhiivi soovituslikud juhised korrastamise ja kirjeldamise ning arhiivi haldamise osas on hea teoreetiline alus, praktiline juhendamine jääb avaliku arhiivi töötajate kanda.

Kogumine

Selle ülesande täitmisel oleme lisaks arhiiviväärtusega arhivaalidele kogunud ka pikaajalisele säilitamisele kuuluvaid arhivaale. 2001. aastal võtsime vastu Räpina Metsamajandi personalialased dokumendid, arvestades, et arhiiviväärtusega arhivaalid olid meie valduses. 2002. aastal võtsime vastu kolme maakonna pensioniametite tegevuse käigus tekkinud arhiiviväärtusega arhivaalid seoses struktuurimuudatustega pensioniametites.

MAA-ARHIIVIDE ÜMARLAUD

Ülle Narits Viljandi maa-arhiivi arhivaar

Igäüks Eesti kolmeteistkümnest maa-arhiivist on justkui Rahvusarhiivi väike mudel: regionaalsete struktuuriüksustena omavad maa-arhiivid küll erinevaid tööpiirkondi, kuid täidavad samalaadseid ülesandeid. Sellest tulenevalt on ka maa-arhiivide tööprobleemid sisult omavahel sarnased ning kopeerivad väiksemas määras kogu Rahvusarhiivi. Ei ole otstarbekas probleemidele lahendusi otsida igas maa-arhiivis eraldi, samas võib ühiselt tegutsedes mitmeid probleeme ennetada.

2001. aasta alguses koostati Rahvusarhiivi arengukava, et täpsemalt eesmärgistada arhiivide tegevust. Samal ajal oli mitmes maa-arhiivis ametisse asunud uus maa-arhivaar. Loomaks võimalust maa-arhiivide probleeme üheskoos arutada ja lahendada, kutsuti ellu maa-arhivaaride ümarlaud.

Esimene ümarlaud kogunes 19. märtsil 2001 Tartus, kolmeteistkümnest maa-arhivaarist oli kohal kümme. Ümarlause juhataks sisse riigiarhivaar Priit Pirsko, kes väljendas heameelt, et infovahetus ei toimi edaspidi ainult vertikaalseid käsuliine pidi, vaid ka horisontaalselt. Arutleti maa-arhiivide koha üle Rahvusarhiivi struktuuris, tuues välja selle positiivse külje: halduse tsentraliseerimise ja funktsionaalsete struktuuriüksuste poolse juhendamise ühtsete ülesannete täitmisel. Samas tõdeti, et sageli jäävad kõrgemalt poolt konkreetsed või täpsustavad juhised tulemata.

Kokkusaamised otsustati korraldada kord kvartalis erinevates maa-arhiivides, et järjest tutvuda nende töötajate, töökorralduse ja säilitustingimustega. Üldjuhul võeti päevakorda kaks põhiküsimust, millele lisandus Rahvusarhiivi juhtkonna töötaja ettekanne.

Maa-arhivaaride ümarlaval on arutatud erinevaid teemasid:

- arhiiviteatiste, nimistute koostamine ja vormistamine;
- maa-arhiivide töö koordineerija vajadus;
- maa-arhiivide töötajate kaasamine Rahvusarhiivi komisjonidesse;
- maa-arhiivide materjalidele tagatisfondi loomise vajadus;
- arhiivimoodustajate nõustamine arhiivikorrastamise küsimustes;
- loomakasvatuse dokumentide arhiveerimine ja säilitustähtaegade muutmine;
- maksuameti juriidiliste ja füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide säilitamine ja arhiveerimine;
- maakonna- ja teistes haiglates säilitatavate haiguslugude hindamine ja säilitamine;
- arhivaalide hindamise alusdokumendid, hindamisotsuste vormistamine;
- hooneregistri toimikute vastuvõtmine riiklikesse arhiividesse;
- metskondade dokumentide hindamine, arhiveerimine, fondeerimine ja kogumine.

Kõige enam käsitletud teemaks ümarlaval osutus arhiivijärelevalve.

Mitmed arutusel olnud probleemid edastati Rahvusarhiivi juhtkonnale või vastavate küsimustega tegelevatele osakondadele, et saada konkreetseid nõuandeid. Juhtkonnale probleeme teadvustades on leitud ka lahendusi, kuid mõned küsimused on ka lahtiseks jäänud.

Heaks tavaks sai Rahvusarhiivi osakonnajuhatajate ja vastutavate spetsialistide esinema kutsumine. Nii on arhivaalide säilitamisest ja maa-arhiivide osast selles rääkinud Ajalooarhiivi säilitusosakonna juhataja Ruth Tiidor, infosüsteemi juurutamise edasistest kavadest maa-arhiivides andis ülevaate infosüsteemiosakonna juhataja Koit Saarevet, Rahvusarhiivi intranetti tutvustasid infotehnoloogiaosakonna juhataja Leeni Langebraun ja Annika Nigul.

Nii töötas maa-arhivaaride ümarlaud 22. märtsini 2002. Uus Viljandi maa-arhivaari kohusetäitja Jaak Valge tegi ettepaneku laiendada ümarlaua ringi ka maa-arhiivide teiste töötajatega. Esimene taoline kokkusaamine oli Rakveres 18. juunil 2002, kus igast maa-arhiivist tuli kohale vähemalt kaks töötajat. Otsustati, et ümarlaua tegevust tuleb muuta, reformimise põhiteesid koostasid Aita Parik ja J. Valge Viljandi ning Kalju Idvand Pärnu maa-arhiivist.

Maa-arhiivide ümarlaud. Esireas vasakult Viljandi maa-arhivaar Jaak Valge, Ajalooarhiivi teenindustalituse juhataja Birgit Kibal, Lääne maa-arhivaar Ene Sarapuu, Ida-Viru maa-arhivaar Inne Toome, tagumises reas Eve Maask, Andres Ojamaa ja Ljudmila Žukovskaja Valga maa-arhiivist.

29. augustil 2002 Pärnus arutati need põhiteesid maa-arhivaaridega läbi. Jõuti järeldusele, et kuna tööjaotus (järelevalve, hindamine, teatistele vastamine, fondihooldus) on maa-arhiivides suhteliselt erinev, siis sellest lähtuvalt peaks ümarlaua üheks funktsiooniks olema ka vastava töövaldkonnaga tegelevate ametnike omavahelise teabevahetuse parandamine. Maa-arhivaarid saavad kokku ka infopäevadel, teistel maa-arhiivide töötajatel see võimalus seni puudus. Otsustati, et ümarlual võib osaleda igast maa-arhiivist kuni kolm töötajat ning osalejad varieeruvad vastavalt käsitletavale peateemale. Senine maa-arhivaaride ümarlaud muudeti maa-arhiivide ümarlauaks.

Töö praktilise korraldamise osas otsustati ümarlaud muuta regulaarseks, s.t et tulla kokku iga kahe kuu tagant paariskuu teisel neljapäeval. Käsitlemist leiab üks põhjalikult ettevalmistatud peateema, mis lepatakse kokku eelneval ümarlauanõupidamisel. Vajadusel moodustatakse selleks töögrupp. Koosolekule kutsutakse Rahvusarhiivi juhtkonna või vastava valdkonnaga tegeleva struktuuriüksuse või osakonna esindaja. Nõupidamise tulemus fikseeritakse lühiprotokollina ning koosoleku juhataja koostab ümarlual kokkulepitu põhjal kirja Rahvusarhiivi juhtkonnale, nõukojale või vastava struktuuriüksuse juhile.

Sellisel kujul oli maa-arhiivide ümarlaud koos 10. oktoobril 2002 Jõgeva maa-arhiivis, kus arutati J. Valge ettevalmistatud statistiliselt esindusliku väljavõtu teese ja asutuste ringi, kus tekivad samasisulist teavet kandvad dokumendid ja isikuandmeid sisaldavad teabemassiivid. Statistilise valimi üldprintsipi järeldused ja ettepanekud edastati

Rahvusarhiivi juhtkonnale. Ümarlaul osales Riigiarhiivi järelevalveosakonna inspektor Aet Tõnissoo.

2002. aasta viimane maa-arhiivide ümarlaud toimus Valga maa-arhiivis, peateemaks oli Rahvusarhiivi-sisene kommunikatsioon. Arutellu kaasati arendusbüroo peaspetsialist A. Nigul. Rahvusarhiivi juhtkonna tegevusest rääkis arendusbüroo juhataja Toivo Jullinen. Arutati ka arhiivijärelevalve 2003. aasta taktikat. Ümarlauale olid kutsutud ka kolleegid Põhja-Läti maa-arhiividest, kes aktiivselt arutelul osalesid ning sellist infovahetamise vormi positiivselt hindasid.

Maa-arhiivide ümarlauanõupidamistel sõnastatakse arhiivide probleemid lähtuvalt Rahvusarhiivi arengukavast. Teiseks võimaldavad koosolekutel tõstatatud küsimused ning pakutavad lahendused täiustada ja detailiseerida Rahvusarhiivi strateegilisi eesmärke, süvendades Rahvusarhiivi-siseselt nii horisontaalset kui vertikaalset koostööd. Oluline on ka erinevate maa-arhiivide tegevuse ühtlustamine järelevalve, kogumise ja hindamise osas, et arhiivide poolt avalikuks kasutamiseks pakutav teave oleks erinevates maakondades sarnane.

Sest nagu lausalm ütleb — ei ole üksi ükski maa...

ARHIIVIREGISTER - MIS SEE ON JA MILLEKS?

Koit Saarevet Riigiarhiivi infosüsteemiosakonna juhataja

Arhiiviregister asutati 18. aprillil 2000 Vabariigi Valitsuse määrusega nr 131. Arhiiviregister on riiklik register, mille volitatud töötaja on Rahvusarhiiv, kus registri pidamisega tegeleb Riigiarhiivi infosüsteemiosakonna arhiiviregistritalitus. Talituse põhiülesanded on andmete kogumine ja väljastamine ning andmeandjate koolitamine.

Põhimääruse järgi on registri pidamise eesmärk koguda, töödelda ja võimaldada juurdepääs avalike arhivaalide ning kultuuri-, ajaloolise või praktilise väärtusega eraarhivaalide kohta käivatele andmetele. Lahtiseletatult tähendab see, et registrisse koondatakse info ühiskonnale oluliste dokumentide koguse, valdaja, asukoha ja teiste tähtsamate andmete kohta.

Arhiiviregistri andmestik lihtsustab nii arhivaaridel, ametiasutustel kui eraisikutel neile vajalike arhivaalide leidmist, seda eriti selliste arhiivimoodustajate puhul, kelle arhiiv paikneb erinevates hoiukohtades. Nii aitab register Rahvusarhiivil täita üht tema põhiülesannet — tagada avalikkusele juurdepääs arhiiviinfole. Samas on register unikaalseks infoallikaks ka väljaspool avalikke arhiive säilitatavate arhiiviväärtusega arhivaalide osas, võimaldades prognoosida arhiiviasutuste kogumistegevuse mahtusid. Eraarhivaalide registris kajastamine võimaldab tõhustada nende kaitset, näiteks saavad piirivalve- või tollitöötajad kasutada registriandmeid arhivaalide ebaseadusliku riigist väljaviimise tõkestamisel.

Registrisse esitavad andmeid kõik avalike arhivaalide valdajad ning registrisse kantud eraarhivaalide omanikud ja valdajad (eraarhivaalide registrisse kandmise otsustab riigiarhiivar omaniku taotlusel või nõusolekul). Registriandmeid uuendatakse regulaarselt, iga aasta 1. jaanuari seisuga.

Registrit peetakse elektroonilisel kujul ning registrisse kantud andmed on avalikud ja avalikkusele kättesaadavad Internetis Rahvusarhiivi koduleheküljel aadressil www.ra.ee (link "Arhiiviregister" → "Juurdepääs registri andmetele"). Päringuid saab sooritada mitme erineva kriteeriumi alusel, nt arhiivi nimetus, arhiivimoodustaja nimetus, andmeandja liik, arhivaalide piirdateumid jne. Päringusüsteem on varustatud ka põhjaliku kasutajajuhendiga. Lisaks veebileidese päringutele on registri andmetest võimalik saada ka ära kirju ja väljavõtteid, seda nii digitaalsel kujul kui ka paberil.

Registri loomine ja andmete kogumine

Registri loomine ja käivitamine oli põhimääruse järgi kavandatud aastatesse 2000–2002. Registri projekteerimiseks ja kasutuselevõtmiseks vajalikud tööd 2000. aastal olid kahesuunalised: esiteks infotehnoloogilised tööd ja teiseks andmete registrisse kandmine. Infotehnoloogilised tööd hõlmasid tarkvara ja riistvara soetamist ning andmevormide ning protseduuride väljatöötamist. Nende valmimise järel koondus

registritalituse põhitähelepanu avalikes arhiivides säilitatavate arhivaalide kandmisele registrisse 1. maiks 2000. See tõi endaga kaasa avalike arhiivide fondiloendite viimise ühtsesse struktuuri ning paberalusel olevate loendite sisestamise. Teise etapina kanti 1. septembriks 2001 registrisse riigiasutustes ja avalik-õiguslike isikute valduses olevate arhivaalide andmed. 2002. aastal keskendus talituse tegevus registri lõplikule käivitamisele ning eeskätt kohalike omavalitsuste ja eraõiguslike juriidiliste isikute valduses olevate arhivaalide registrisse kandmisele. Tehnilisel poolel tegeleti ka registri haldus- ja andmevahetussüsteemi arendamisega. Lisaks otsestele ülesannetele tuli aega pühendada ka andmeandjate nimekirjade haldusele — tuhatkonnast riigiasutusest ja enam kui kahest tuhandest omavalitsusasutusest koosnevas loendis toimus aasta jooksul üksjagu muudatusi.

Arvestades registri iga võib senist käekäiku andmete laekumise osas üsna heaks lugeda. On ju enamik asutusi andmeid registrisse esitanud vaid korra ja väljakujunenud rutiinidest seega rääkida ei saa. Sellele vaatamata oli 2003. aasta 1. jaanuari seisuga oma andmeid uuendanud 100% avalikest arhiividest ja 98% riigiasutustest. Registra 2002. aastal alles esmakordselt kokku puutunud omavalitsusasutustest olid 1. jaanuariks registrisse jõudnud 46% andmed, nende seas vallavalitsustest 92% ja linnavalitsustest 89%. Registrisse on jõudnud ka esimesed eraarhivaalid — Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) valduses olevate arhivaalide andmed üldmahu 5941 säilikut. Registri statistika järgi lisandus 2002. aasta jooksul kirjeid kokku 5098 arhiivi ja 10 583 arhiivimoodustaja kohta.

Andmeandjate nõustamine ja koolitamine

Kuna praktika on näidanud, et palja käsu peale ei hakka miski liikuma, siis on arhiiviregistritalitus andmete kättesaamiseks ise aktiivsust üles näidanud. Lisaks meeldetuletuskirjadele ja põhjalikele juhendmaterjalidele on korraldatud ka rida koolitusüritusi. 2002. aastal viidi koostöös maa-arhiividega läbi kaheksa registrit tutvustavat teabepäeva. Koolitussari oli suunatud kohaliku omavalitsuse asutuste, eelkõige aga valla- ja linnavalitsuste töötajatele ning kokku osales selles 225 inimest. Teabepäevadel tutvustati arhiiviregistri põhimäärust, andmete esitamise korda ja vastavate vormide täitmist ning päringute sooritamist arhiiviregistri veebileidesest. Koolitusi korraldatakse vastavalt vajadusele ka edaspidi ning pidevalt toimub andmeandjate nõustamine telefoni ning e-posti vahendusel.

Mis teoksil?

Registri põhimääruses kavandatud kolm suuremat juurutusetappi on käesolevaks ajaks läbitud, kuid arhiiviregister ei ole sellega veel päris valmis. Ees ootab töö muuseumide ja raamatukogude kogudes olevate arhivaalidega, mille puhul on eelkõige vajalik välja töötada nende registrisse kandmise kord ja põhimõtted.

Samuti tuleb alustada tööd registrisse kantud, kuid aasta jooksul likvideeritud või staatust muutnud asutuste arhivaalide valdajate väljaselgitamisega ning vastavate viidete lisamisega andmebaasi.

RIIGIARHIIVI MADARA HOIDLA - UUS ETAPP ARHIVAALIDE SÄILITUS- JA KASUTUSTINGIMUSTE PARANDAMISEL

Maie Vihuri Riigiarhiivi säilitusosakonna juhataja

Mare Olde Riigiarhiivi kasutusosakonna juhataja

Indrek Tuulik Riigiarhiivi haldusosakonna juhataja

Kultuuriväärtuste säilitamine on arhiivide üks olulisem ning teisest küljest ka kõige keerukam ülesanne. Koos infoühiskonna arenemisega omandab järjest suurema tähtsuse kogutud teabe kasutamise võimaldamine.

Tulenevalt põhimäärusest peab Riigiarhiiv säilitama arhivaale, tagama nende kaitse ja neile juurdepääsu ning looma tagatis- ja kasutusfondi. Põhimääruse selle osa täitmine on suuresti säilitusosakonna ja kasutusosakonna ülesanne, mida on aga võimatu täita sobivaid tingimusi loomata. Sobiva ja püsiva hoiukeskkonna loomist peetakse tänapäeval säilitamise võtmeküsimuseks. Seetõttu oli Riigiarhiivi jaoks äärmiselt olulise tähtsusega uue hoidla valmimine Tallinnas Madara tänaval.

Madara hoonele pandi nurgakivi 18. mail 2001, mil alustati endise tööstushoone ümberehitamist tänapäeva nõutele vastavaks kaasaegseks arhiivihooneks. Hoone oli ostetud 1997. aasta lõpus firmalt Univer International Eesti AS kuue miljoni krooni eest.

Riigiarhiiv sai enda käsutusse 5526 m² territooriumi, millel paikneva tööstushoone projekteeris arhiiviks OÜ EMP A&I (sisearhitekt Tiia Ristain) ning ehitustöö teostas AS REMET. Ehituse kogumaksumus oli 26,5 miljonit krooni.

Riigiarhiivi uus hoone Tallinnas Madara 24 avati 17. mail 2002. Hoone kogupind on 3250 m², sellest 1630 m² on hoidlapinda ja arhivaalide säilitamiseks on planeeritud ca 17 000 riulimeetrit.

Hoidlate kütmiseks/ventileerimiseks kasutatakse õhkkütet, varustatuna niiskuse reguleerimise ja jahutussüsteemiga, mis tagab hoidlates arhiivieeskirjas sätestatud vajalikud tingimused.

Kuna Madara hoidlad on Riigiarhiivi hoidlatest kõige kaasaegsema sisustusega ning seni ainsad, mis vastavad tänapäeval arhivaalide säilitamisele esitatavatele nõuetele, on sinna üle viidud Riigiarhiivi kogude kõige vanem osa.

Kolimistöödega alustati 2002. aasta märtsis. Praeguseks on riulitega sisustatud neli hoidlat seitsmest. Maneeži hoidlaist on sinna viidud ligi 750 000 arhiiviväärtusega säilikut aastaist 1918–1944. Sinna koliti ka kõik seni Toomkooli 7 ja suurem osa Toompea hoidlais ning Rävälä tänava rendipindadel säilitatud projektasutuste tegevust kajastavad arhivaalid. Madara hoidlatesse viiakse üle ka osa isikuarhiive. Kolimisele eelnes põhjalik ettevalmistus, mille puhul lähtuti põhimõttest, et üksteisega ametialaselt ja tegevuse poolest seotud olnud seni erinevates hoidlates säilitatud arhiivimoodustajate dokumendid saaksid võimalusel ühte hoidlasse.

Madara hoidlas on uurijatele kasutada ka osa Riigiarhiivi raamatukogu fondist: ajalehed aastatest 1918–1944.

Tänu Madara hoidlahoone valmimisele paranesid hoiutingimused ka Maneeži ja Toompea hoidlais, kuna nende koormatus vähenes ning vabanenud ruumi saab kasutada ajutistes ruumides olevate personalidokumentide kogumiseks ja arhivaalide karbistamiseks.

Uues majas asuvad ka arhiivitöötajate kontoriruumid. Uurimissaalis teenindavad uurijaid konsultandid ning informatsiooni eest vastutab infolauas töötav nooremspetsialist. Hoidlasisest tööd (arvestuse pidamist, laenutamist, karbistamist, paigutamist, puhastamist jms) teevad hoidla peaspetsialist, kolm fondihoidjat ja fondihooldaja. Kaasaegsed ja avaramad tööruumid on nüüd ka mikrofilmimise ja digiteerimisega tegelevatel töötajatel. Teisel korrusel asub tõmbekappidega varustatud korrastusruum, kus puhastatakse ja valmistatakse ette mikrofilmimisele minevaid dokumente. Mikrofilmimise, digiteerimise ja arhivaalide ettevalmistamisega selleks tegeleb Madaras praegu neli-viis töötajat.

Samuti töötavad siin Riigiarhiivi kasutusosakonna juhataja ja viis arhivaari, kes koostavad vastuseid päringutele ja konsulteerivad vajadusel uurimissaalis külastajaid, ning kogude osakonna kaks spetsialisti, kes korrastavad projektasutuste dokumente, koostavad teatmestut ja vajadusel konsulteerivad uurijaid.

Uut hoonet on aktiivselt kasutatud arhiivimaterjalide eksponeerimiseks. 2002. aasta mais, avamisele järgneval ajal, oli Madara majas eksponeeritud näitus 20. sajandi loosungitest helis ja pildis. Välja olid pandud loosungid 1905. ja 1917. aastast, kollektsioon Rahvarinde ja nn laulva revolutsiooni ajast ning Pensionäride Ühenduse 2001. aasta detsembri tänavameeleavaldustelt. Eksponaadid pärinesid Eesti Ajaloomuuseumi kogudest ja

Riigiarhiivi direktor Marge Tiidus, riigiarhivaar Priit Pirsko ja riigisekretär Aino Lepik von Wirén Madara tänava hoone nurgakivi panekul 18. mail 2001

... ja pidulikult avamisel 17. mail 2002

viimatinimetatu Pensionäride Ühenduselt. Ekspositsiooni teise poole moodustasid Eesti linnade plaanid aastatest 1967–1995, mis pärinesid RPI Eesti Projekt fondist Riigiarhiivi enda kogudest. Heli eest kandis hoolt Filmiarhiiv. Näituse koostajad olid Riigiarhiivi kasutusosakonna publitseerimistalituse peaspetsialist Tiit Noormets ja kogude osakonna projektasutuste talituse juhataja Riina Saar ning Filmiarhiivi direktor Ivi Tomingas.

2002. aasta septembrist detsembrini eksponeeriti Riigiarhiivi Madara majas näitust "Tagasi kodus", kus oli välja pandud 22 Eesti omariikluse sünni ja saatust kajastavat dokumenti aastatest 1919–1939. Näituse koostas Riigiarhiivi kasutusosakonna publitseerimistalituse peaspetsialist T. Noormets, kataloogi kujundas Jaan Klõšeiko, kollektsiooni CD valmistas Riigiarhiivi säilitusosakonna konserveerimistalituse operaator Elari Aaboja.

Nagu juba eespool öeldud, paranesid uue hoidlahoone avamisega tunduvalt ka arhivaalide kasutamistingimused. 38-kohalise uurimissaali avamine 9. septembril 2002 tõi kaasa nii mõndagi positiivset uurijateeninduse vallas: nüüd on huvilistel võimalik uurimissaalis tutvuda muuhulgas ka projekteerimisasutuste nende dokumentidega, mis kuni uue maja valmimiseni asusid erinevatel rendipindadel, samuti on avardunud genealoogiahuviliste uurimisvõimalused. Madara saalis on neli mikrofilmilugurit, mida väga intensiivselt kasutavad just suguvõsaurijad. Neljandiku uurijate koguarvust Madara uurimissaalis alates selle avamisest septembris 2002 kuni aasta lõpuni moodustasid genealoogid.

Uue hoidlahoone valmimine tähistas kindlasti uut etappi säilitus- ja kasutustingimuste parandamisel Riigiarhiivis ja loodame, et see ei jää viimaseks omataoliseks.

EESTI FILM 90

Ivi Tomingas Filmiarhiivi direktor

Eesti filmilugu sai alguse 1912. aastal Tartus Johannes Pääsukese poolt vigurlendur Sergei Utotškini lennu jäädvustamisega.

Seega oli 2002. aasta Eesti filminduse juubeliaastaks. See ajendas hoidlast uuesti välja otsima lühikese filmikatke (kaks minutit), millel samast ajast pärit ülesvõtte lennudemont-ratsioonist. Filmi algusaastatel kasutati põlemisohtlikku nitraatalusel filmilinti, mille säilivus on ebastabiilne. See filmikatke oli staadiumis, kus filmi kokkutõmme oli nii suur, et tavavahenditega ei olnud seda võimalik läbi vaadata juba 1970. aastatel. Tänapäevane digitaaltehnika tuli aga appi ja filmikatke sai Digital Film Finland OY-s ümber salvestatud. Koos lennundusajaloolastega püüdsime selgitada, kas tõesti on tegu esimese, J. Pääsukese poolt filmitud episoodiga. Esialgul jäi domineerima arvamus, et siiski mitte, kuna panoraam viitas Tallinnale, kuhu S. Utotškin pärast Tartut tuli. Uurimistöö käib edasi, kuid sensatsioon jäi ära. Tänu sellele, et ka "Pealtnägija" asjast huvitus, sai lai vaatajakond teavet meie filmiajaloo algusest.

Kinobuss, mis näitas programmi alustuseks kroonikakaadreid Filmiarhiivist

Filmiarhiiv võttis koos filmirahvaga osa aprillis Tartus toimunud vabaõhuüritusest, mida peeti J. Pääsukese filmivõtte meenutuseks.

Filmiaasta tähistamiseks koostas arhiiv ülevaatenäituse eesti filmi ajaloost, mida eksponeeriti Kinomajas märtsist maini 2002. Sama näitus oli hiljem üleval Tallinna Tehnikaülikoolis.

Aprillis avati Filmiarhiivi fuajees näitus "Eesti film 90 Filmiarhiivis", mis koosnes mitmest osast:

- fotonäitus uurimissaalis J. Pääsukese filmikaadritest;
- filmiplakati näitus "Reklaamplakat kui filmi visiitkaart" — mängufilmide plakatid aastatest 1959–2002;
- väljapanek "Rekvisiite "Tallinnfilmi" kogus", kus eksponeeriti kostüüme jm filmidest "Viimne Reliikvia" ja "Suvi";
- filmiprogramm (20 minutit) kõige vanematest filmidest.

Näituse "Eesti film 90" avamine Kinomajas. Kõneleb Kinoliidu juhatuse esimees Arvo Valton.

Tavapäraselt külastab kevadeti arhiivi palju üliõpilasi, kes huviga ka väljapanduga tutvusid, nii kogus näitus 150 külastajat. See on Filmiarhiivi oma majas korraldatud näituste seas seni enim külastatud väljapanek.

Koostöös Kinoliiduga kujunes oluliseks ettevõtmiseks loengusari eesti filmi ajaloost koos filmiprogrammiga, mille raames näidati kinolinal 44 filmi meie kogust. Lektorid Veste Paas,

Legendaarne kinomehhaanik "Kino-Mati" mälestusi jagamas aprillis 2002 Tartus.

Jaak Lõhmus, Jaan Ruus ja Elen Lotman kõnelesid nii eesti kino algusaegadest, autorikino tekkimisest Konstantin Märskala ja Theodor Lutsu näidete varal, Juhan Smuulisti ja muust huvitavast.

Publikule pakkus enam huvi J. Ruusi loeng "Eesti filmi otsingud 60ndatel" ja E. Lotmani ettekanne "70ndate dokumentaalfilmid (M. Soosaar, A. Sööt, P. Puks, P. Tooming)". Publik koosnes enamasti väga noortest ja eakatest inimestest.

Suvel sõitis Eestis ringi kinobuss, mis demonstreeris "Eesti film 90" raames Filmiarhiivi poolt valitud vanu ringvaatepalu kohtadest, kus kinobuss peatus.

Oktoobris-novembris Kinomajas tähistatud esimese helifilmi "Päikese lapsed" esilinastuse 70. aastapäevaks koostas Filmiarhiiv fotonäituse filmiga seonduvast.

Eesti Televisioonis laupäeviti linastunud retrospektiivis eesti mängufilmidest oli Filmiarhiivi osaks filmide tehniline ettevalmistus.

Filmiaasta lõpetuseks kutsus arhiiv kokku dokumentalistid ja kunagised kroonikategijad, et arutleda kinokroonika vajaduse ja võimalikkuse üle. Filmiarhiivi fuajees sai vaadata fotonäitust "5 aastat ilma kroonikata", dokumente ning dokumentaalfilmide reklaamplakateid.

Ajakirja Tuna kaks fotonurka olid 2002. aastal samuti pühendatud filmiajaloole, rõhuasetusega seekord fotodele filmi tegemisest, et tutvustada neid, kes n-ö ekraani taha jäävad — režissööre ja operaatoreid.

Arhiivis demonstreeriti filmiprogramme eakate klubile (kolm üritust) ja kooliõpilastele (neli klassi).

Filmiarhiiv püüdis aasta jooksul mitmesuguste üritustega tutvustada arhiivis talletatavat filmilugu. Tulemuslikuks võib pidada koostööd Eesti Filmi Sihtasutusega ja Kinoliiduga, mis loodetavasti jätkub ka pärast juubeliaasta lõppu.

TAHUSTAMISE ASUNDAMISE PAKT
EESTI VABARIIGI JA SOVJETLIIDU VAHETI

Tehti sõlmida Eesti Vabariigi ja
Sovjetliidu Vaheliseks Tahustamise Pakiks.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Eesti Vabariigi Vabariigi
Eesti Vabariigi Vabariigi

Eesti Vabariigi Vabariigi

Eesti Vabariigi Vabariigi

See pakt on sõlmitud ja sõlmitud on sõlmitud
ja sõlmitud on sõlmitud

See pakt on sõlmitud ja sõlmitud on sõlmitud

Eesti Vabariigi Vabariigi

ja

Sovjetliidu Vabariigi

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Eesti Vabariigi Vabariigi

Eesti Vabariigi Vabariigi

Eesti Vabariigi Vabariigi

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arstid: 1.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arstid: 1.

Õigustatud eesmärgid on saavutada rahumeelne, võrd-
võrdseid eesmärke realiseerimiseks koostööd Eestis ja
rajooni riigivõimude vahelise koostöö ja sõltumatuse
tagamiseks sõja järelajaloo ajal.

Arvestades, et rahuleping Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga ja sellele rakendatud Eesti Vabariigi ja
Sovjetliiduga vahelise koostöö ja sõltumatuse tagamiseks
sõja järelajaloo ajal.

Arstid: 1.

K. M. M. S.

Tagasi kodus

september - detsember 2002 Riigiarhiivis

Eesti omariikluse sünni ja saatust kajastavad dokumendid esmakordselt avalikkuse ees

Näitusel eksponeeriti 22 Eesti riiklusele olulist dokumenti aastatest 1919-1939, mis Välisministeerium 1940. aastal välismaale varjule toimetas. Dokumente säilitasid poliitiliste keerdkäikude kiuste pagulusvalitsuse juht August Rei ja seejärel balti pagulaste loodud Balti Arhiiv koostöös Rootsi Riigiarhiiviga. 2002. aasta mais andis Balti Arhiiv dokumendid üle Rahvusarhiivile.

Näitusel oli välja pandud Tartu rahuleping koos Eesti - Nõukogude Venemaa piirikaardiga 1920. aastast, Eesti - Nõukogude Liidu vastastikuse abistamise pakt 1939. aastast ja mitmed teised välislepingud koos nende juurde kuuluvate diplomaatiliste dokumentidega.

TAGASI KODUS

Tiit Noormets Riigiarhiivi publitseerimistalituse peaspetsialist

30. septembril 2002 avati Riigiarhiivi uues hoones Tallinnas Madara tänaval näitus "Tagasi kodus", kus oli väljas 22 Eesti Vabariigi diplomaatilist dokumenti aastatest 1919–1939.

Need on osa Eesti riiklusele olulistest dokumentidest, mis Eesti Välisministeerium 1940. aastal välismaale varjule toimetas. Dokumente säilitasid poliitiliste keerdkäikude kiuste pagulasvalitsuse juht August Rei ja seejärel Balti Arhiiv Rootsi Rahvusarhiivi abiga. Käesoleval aastal andis Balti Arhiiv dokumendid üle Eesti Rahvusarhiivile.

Riigiarhiivi korraldatud näitusel jõudsid need meie omariikluse sünni ja saatust kajastavad dokumendid esmakordselt avalikkuse ette. Välja olid pandud muuhulgas Tartu rahuleping koos Eesti — Nõukogude Vene piirikaardiga 1920. aastast, Eesti — Nõukogude Liidu vastastikuse abistamise pakt 1939. aastast ja mitmed teised Eesti välislepingud, samuti juurdekuuluvaid diplomaatilisi dokumente.

1939. aastal alanud Teise maailmasõja tormid ei pillutanud mitte ainult inimesi ja riike, vaid ka dokumente. Teine maailmasõda algas Eestis 18. oktoobril 1939, kui üle piiri veeresid Punaarmee baasivägede kolonnid. Molotov-Ribbentropi paktiga Saksa *Reich*'i ja NSV Liidu poolt jagatud Ida-Euroopas sundis Moskva Eestile peale vastastikuse abistamise pakti, mille järgi Eestisse asutati Punaarmee sõjaväebaasid ja Eesti Vabariik kaotas sisuliselt oma suveräänsuse.

1940. aasta algul, nn baaside ajastul eraldati välisministri korraldusel Välisministeeriumi arhiivist Eesti Vabariigi välislepingud, nende juurde kuuluvad aktid ja rida muid tähtsamaid dokumente, mis täitsid kokku neli Eestis postistandardiks olnud puust pakkekasti mõõtudega umbes 1 x 0,5 x 0,3 meetrit. Ühe asjaosalise sõnul oli vaja arhiivist "välja võtta osad, millede edaspidine säilitamine, tähele pannes olukorda kuhu Eesti oli sattunud, võiks otstarbekohasem olla mõnes meie saatkonnas välismaal".

1940. aasta märtsis Rootsi viidud dokumendid ei saanud saatkonna kaitsva tiiva all aga kaua rahulikult olla. Teise maailmasõja leekides täitusid ka Eesti riigimeeste ja diplomaatide süngeimad kartused. Kui Saksa võidukas välksõda läänerindel tõmbas maailma tähelepanu juunis 1940 endale, okupeeris NSV Liit Eesti ja teised Balti riigid, korraldas neis riigipöörded ja liitis seejärel enda koosseisu. Totalitaarne režiim allutas endale kogu elu ega saanud oma haardeulatusest välja jätta ka dokumente.

1940. aasta juulis sai Eesti Vabariigist Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Uue valitsuse lähetusel saabusid Stockholmi saatkonda mehed, kellel oli kaasas korraldus Tallinnast Stockholmi saadetud arhiiv tagasi tuua. Ikka veel ametisolev Eesti Vabariigi saadik Heinrich Laretei oli sunnitud arhiivi neile loovutama ja see toimetati tagasi Tallinna.

Arhiivi tagasitoomise loost tõusis hiljem Eesti paguluses skandaal. Nüüdseks on ajaloolased seda lugu asjatundlikult ja objektiivselt lahanud. Alusetu on omaaegne kõige

rängem süüdistus, et nendes dokumentides sisalduvaid andmeid kasutati hiljem Eesti riigi- ja ühiskonnategelaste represseerimiseks nõukogude režiimi poolt. Dokumentide tagasiviimine okupeeritud ja peatselt annekteeritud Eestisse ei jäänud asjaosaliste jõupingutustest hoolimata küll saladusse, kuid see ei olnud ainus saladus.

Tallinna tagasiviidud kastidest oli kolm kasti ikka veel pitseeritud Välisministeeriumi pitsseriga, kuid ühe kasti pitseri oli lahti murtud. Kas sealt oli dokumente välja võetud ja mujale peidetud? Ei dokumentide tagasivijad ega vastuvõtjad Tallinnas ei pööranud sellele tähelepanu ning seejärel mattus üks lahtimurtud pitseri juba tormiliste ajaloosündmuste keerisesse.

Kõige tõenäolisemalt just saadik H. Laretei ise ja üksi murdis lahti Välisministeeriumi pitseri ja võttis ühest pakkekastist välja riigiõiguslikult kõige olulisemad dokumendid, mis ta saatkonnast lahkudes kaasa viis. Seda saladust pidi aga hoolikalt varjama, et Eesti Vabariigi diplomaadid, kes keeldusid naasmast Nõukogude Liitu, saaksid Rootsis asüüliõiguse.

Hiljem jõudsid need dokumendid August Rei kätte, kes oli Eesti Vabariigi eksilvalitsuse peaminister vabariigi presidendi ülesannetes Rootsis aastatel 1945–1963. 1963. aastal lõppes A. Rei elutee Stockholmis. Tema mahukas isiklik arhiiv jõudis Balti Arhiivi Rootsis. Hiljem tõi A. Rei lesk Therese Rei samasse veel oma abikaasast järelejäänud dokumente, mis ei kuulunud isiklikku arhiivi. Need olid Eesti Vabariigi diplomaatilised dokumendid.

Balti Arhiivi jõudnud dokumentide kollektsoon sisaldas Eesti Vabariigi välisdelegatsiooni, Välisministeeriumi ja Riigikogu väliskomisjoni dokumente aastatest 1918–1939. Kollektiooni keskseks ja tähtsaimaks osaks olid välislepingute originaalid, nagu Eesti Vabariigi ja Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi vahel sõlmitud Tartu rahuleping 1920. aastast, kaitseliidu leping Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahel 1923. aastast, Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu leping mittekallaletungi ja tülide rahulikul teel lahendamise kohta 1932. aastast, Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi mittekallaletungi leping 1939. aastast, Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vastastikuse abistamise pakt 1939. aastast ja muud. Lisaks oli kollektioonis lepingutega seotud diplomaatilisi dokumente nagu volitused, kinnitatud ärakirjad, ratifitseerimiskirjad, rahvusvaheliste lepingute registreerimiskirjad Rahvasteliidu registris jms; samuti Riigikogu väliskomisjoni ja 1918. aasta välisdelegatsiooni protokolliraamatud. Kõik dokumendid on tänaseni hästi säilinud, ainult mõningaid pitsereid on aeg murendanud ja murdnud.

Pärast pikaajalist säilitamist Rootsis saabus aeg Eesti Vabariigi välislepingutel ja nendega seotud dokumentidel tagasi koju jõuda. 31. mail 2002 andis Rootsi riigiarhivaar Erik Norberg seni Rootsi Rahvusarhiivi deponeeritud dokumendid Stockholmis üle Eesti Vabariigi riigisekretärile Aino Lepik von Wirénile ja suursaadikule Rootsis Toomas Tiivelile. Dokumentide üleandmist korraldas A. Lepik von Wirén, kes on ametikohajärgselt Eesti Arhiivnõukogu esimees ning samaaegselt ka Balti Arhiivi juhatuse esimees Rootsis. 21. juunil 2002 andis A. Lepik von Wirén Tallinnas dokumendid pidulikult üle Eesti Vabariigi riigiarhivaarile Priit Pirssole. Sellega olid dokumendid tagasi koju jõudnud, et saada arhivaalideks Eesti Riigiarhiivis.

Piirikaardiga tutvuvad Marge Tiidus, Priit Pirsko, peaminister Siim Kallas ja riigikantselei pressinõunik Jaanus Rankla

ROOTSI AJALOO PÄEVAD TARTUS

Enn Küng Ajalooarhiivi publitseerimisosakonna juhataja

Eesti ja Rootsi arhivaaride koostöö on olnud alates Eesti taasiseseisvumisest väga viljakas. Meenutame, et aastatel 1992–2001 oli paljudel meie arhivaaridel võimalik Rootsi Rahvusarhiivi juures läbida neljakuine koolitusprogramm. Lisaks saadud teadmiste ja uuele kogemusele tekkisid mitmed viljakad tulevikku suunatud kontaktid.

Samuti tasub meenutada 1996. aastal Eesti Ajalooarhiivi ja Rootsi Rahvusarhiivi koostöös valminud Arnold Soomile pühendatud mälestusteraamatut.

Koostööprojekte ja -mõtteid on olnud teisigi. Tänu headele isiklikele sidemetele ja koostegemise kogemusele tegigi Rootsi riigiarhivaar dr Erik Norberg meie arhiivides töötavatele ajaloolastele ettepaneku korraldada 2002. aasta Rootsi ajaloo päevad Tartus.

Ajaloopäevade korraldustoimkonna põhipartneriks Eestis kujunes Rahvusarhiiv. Ürituse ettevalmistamiseks loodi korraldustoimkond, millesse lisaks Rahvusarhiivile kuulusid esindajad Tartu Ülikoolist, Eesti Välisministeeriumist, Eesti Ajaloomuuseumist ja Põhjamaade Ministrite Nõukogu Eesti esindusest. Konverentsi ettevalmistamise käigus

toimusid mitmed ajurünnakud Eesti toimkonna siseselt ja ka koos Rootsi poole esindajatega. Arutluse all oli eelkõige ühist huvi evivate ettekannete temaatika, kuid lahendada tuli ka terve rida n-ö tehnilisi küsimusi, nagu külaliste majutamine, toitlustamine, transport jms.

Liikumine "Rootsi Ajaloo Päevad" (*De Svenska Historiedagarna*) sai alguse 1993. aastal Stockholmis ja see ühendab Rootsi professionaalseid ajaloolasi, aga ka ajalooõpetajaid, arhivaare, muuseumitöötajaid, ajakirjanikke, kirjastajaid jt. Liikumise ideeliseks aluseks on soov tihendada ajaloolaste ja ajaloo huviliste vastastikust kontakti ning propageerida teadmisi Rootsi ja naabermaade ajaloost. Rootsi ajaloo päevad korraldatakse igal aastal erinevas Rootsi ajaloolises keskses. 2001. aastal oldi koos Göteborgis. Rootsi ajaloolaste soov näha oma kodumaa ajalugu ühenduses naabermaade ajalooga viis nad 1999. aastal Turusse Soomes, kus keskenduti kahe naaberrahva ja -riigi ühisele ajaloole. Samal moel oli Tartu konverentsi peamiseks eesmärgiks Rootsi ja Eesti ajalooliste sidemete vaagimine.

Rootsi ajaloo päevad avab Tartu Ülikooli aulast
Rootsi riigiarhivaar Erik Norberg

27. ja 28. septembril Tartu Ülikooli peahoones toimunud konverentsil peeti kahel plenaaristungil ja kaheteistkümnes sektsioonis kokku peaaegu nelikümmend ettekannet. 29. septembril tutvusid delegaadid Pärnu, Narva ja Tallinna vaatamisväärsustega.

Konverentsi esimesel tööpäeval peeti ettekandeid neljas seksioonis: 1) Paganlus ja kristlus: läänemerehavad ja nende varajane arusaam Euroopast (Agneta Lundström, dotsent Nils Blomkvist, dr Valter Lang, dr Heiki Valk); 2) Axel Oxenstierna ajastu: Euroopa riigimees ja mõjukas isik Läänemere piirkonnas (dr E. Norberg, dr Helmut Backhaus, dr Margus Laidre, prof em dr Aleksander Loit); 3) Läänemere provintside kultuuri ja filosoofia mõju Rootsi riigis (Anders Björnsson, dotsent Anders Hammarlund, Birgit Kibal, prof em dr Helmut Piirimäe); 4) Rootsi ja Eesti noorte ajaloolaste-doktorantide ühisseminar, mille raames tutvustati oma uurimisprojekte.

Teine konverentsipäev algas plenaaristungiga, millel pidas ettekande "Suur põgenemine Eestist Rootsi 1944. aastal" Uppsala ülikooli professor Carl Göran Andrae. Seejärel jätkus töö seksioonides: 5) Vanad struktuurid vs innovaatus: administratiivsed, haridus- ja kirikualased küsimused 16.–18. sajandil (dr Torkel Jansson, dr Ea Jansen, Aivar Pöldvee, dr Enn Tarvel); 6) Eesti, Rootsi ja Soome ajalooõpetajate ühisarutelu — muutuv ühiskond: järjepidevus hariduses; õppekavad ja õpikud ajaloo õpetamisel (Hélène Edgren, Sirka Ahonen, Hans Almgren, Mare Oja); 7) Muusika ja poeetika 19. sajandi poliitilises elus, rahvuste ja rahvusliku identiteedi kujundamisel (Stefan Bohman, Kristina Kuusma, dr Sirje Olesk); 8) Põllumajandus Eestis ja Rootsis (dr Lars Magnusson, dr Anu Mai Kõll, dr Mats Morell, dr Ülle Tarkiainen).

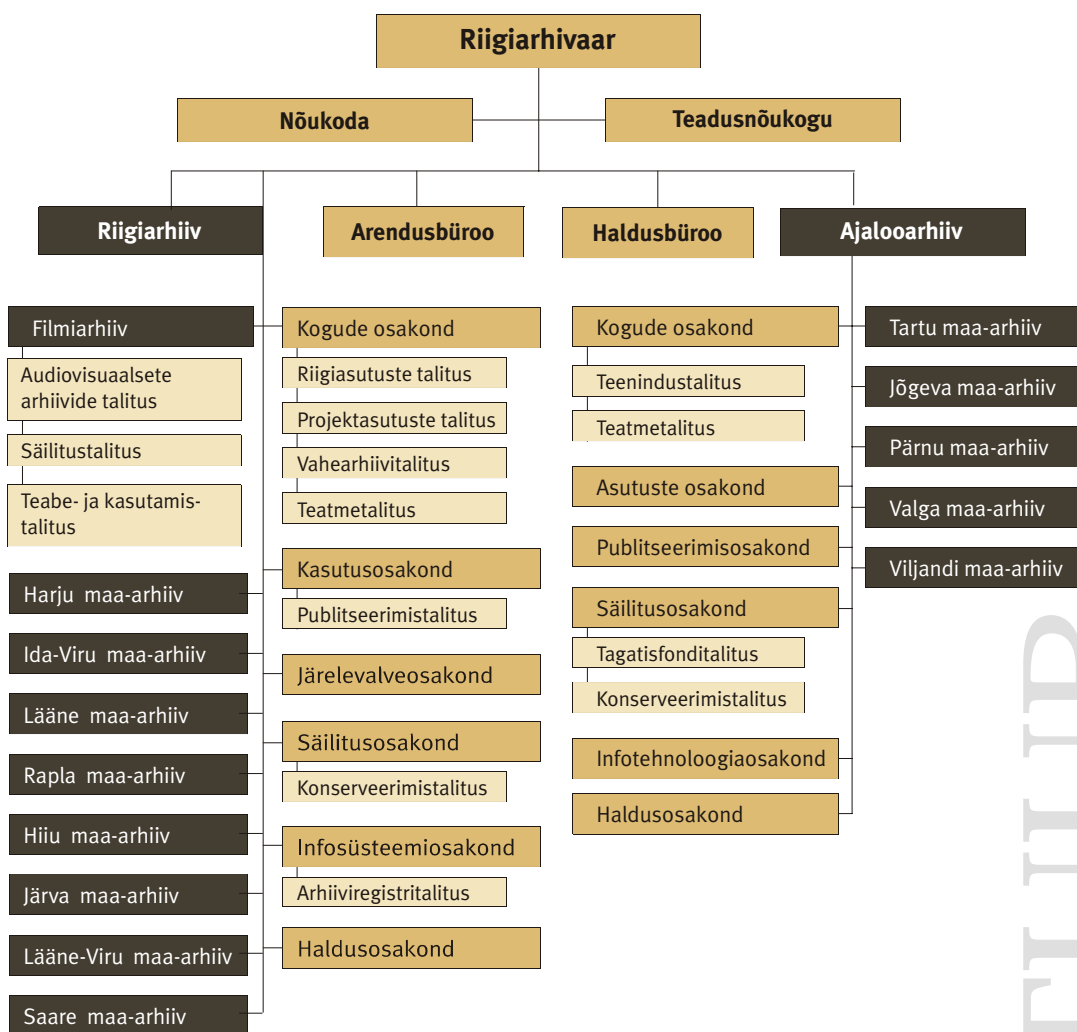

Rootsi ajaloo päevadel esinevad
Toomas Hendrik Ilves ja Carl Bildt

Ettekandepäeva teine pool algas kõige enam kuulajaid kokku toonud täiskoguistungiga, mis oli pühendatud Eesti viimase aastakümne arengutele seoses märksõnadega "Venemaa", "Euroopa Liit" ja "NATO". Istungit juhatas Soome saadik Rootsis Heikki Talvitie ja sõnavõttudega esinesid Rootsi endine peaminister Carl Bildt, Soome diplomaat Jakko Blomberg ja Eesti endine välisminister Toomas Hendrik Ilves. Pärastlõunaste seksioonide teemad olid: 9) "Kas ööbikud laulavad veel Tartus" (Kjell Peterson, Jaan Kaplinski, Johannes Salminen); 10) Külma sõja aegsed suhted (prof Bo Huldt, mag Indrek Jürjo, dr Lars Ericson, Carl Bildt); 11) Meedia ja ajaloolised muutused Läänemere regioonis (Ernst Klein, prof Jan Ekecrantz, prof Epp Lauk, prof Marju Lauristin); 12) Rootsi ja Eesti noored ajaloolased jätkasid oma uurimisprojektide tutvustamist.

Konverentsi mõlema tööpäeva lõpetas delegaatide koosviibimine. Lõpetuseks tuleb esile tõsta elavat huvi konverentsi vastu. Rootsist ja Soomest oli Tartusse saabunud üle 300 delegaadi. Oluline on seegi, et Rahvusarhiiv ei jäänud üritusel pelgaks kaaskorraldajaks, vaid mitmed meie kaastöötajad pidasid ettekande.

RAHVUSARHIIVI STRUKTUUR 2002

STRUKTUUR

RAHVUSARHIIVI TEGEVUSE STATISTIKA

STATISTICS OF THE NATIONAL ARCHIVES

Eelarve / Budget	2001	2002
Üldmaht, sh / <i>full quantity, incl.</i>	68 471,3	58 409,9
investeeringud / <i>investments</i>	15 615,0	8 341,5
tegevuskulud / <i>operating costs</i>	19 570,7	16 725,1
töötasu / <i>total payroll</i>	25 026,8	24 976,3
sotsiaalmaks / <i>taxes</i>	8 258,8	8 367,0

Personal / Staff	1.01.2002	1.01.2003
Koosseisulised töötajad, sh / <i>Staffers, incl.</i>	336	334
a) täidetud / <i>positions filled</i>	306	310
b) kutsetunnistusega arhivaare / <i>certified archivists</i>	67	87

Koosseisuvälised / töölepinguga töötajad / <i>Temporary posts / employment contracts</i>	10/80	14/86

Arhiivihoidlad / Repositories	1.01.2002	1.01.2003
ruumide kogupind (m ²) / <i>total area (m²)</i>	30 841,1	29 879,7
hoidlapind (m ²) / <i>repository area (m²)</i>	18 492,5	18 281,2
riiulite kogupikkus (m) / <i>total length of shelves (m)</i>	75 317,3	82 355,6
koormatud riiulite pikkus (m) / <i>archival material (m)</i>	66 053	65 178,3
riiulite koormatus (%) / <i>shelves loaded (%)</i>	87,7	79,1

Uurijateenindus / Researcher service	2001	2002
uurijaid / <i>researches</i>	2566	5438
külastusi / <i>visits</i>	15 949	17 274
tellitud säilikuid / <i>units ordered</i>	135 331	121 068

Päringud / Requests	2001	2002
lahendatud päringuid / <i>requests answered</i>	9284	8142

Kogumine / Acquisition	1.01.2002	1.01.2003
kogude suurus (fondid) / <i>amount of holdings (fonds)</i>	16 500	17 733
kogude suurus (säilikud) / <i>amount of holdings (units)</i>	7 747 705	7 901 850

Kogumine / Acquisition	2001	2002
arhiivianese vastuvõtmine (säilikud) / <i>accruals (units)</i>	161 315	60 095

Järelevalve / Supervision	1.01.2002	1.01.2003
järelevalvealuseid asutusi / <i>number of institutions under supervision</i>	2657	2999

Publikatsioonid / Publications	2001	2002
allikapublikatsioonid / <i>documentary publications</i>	2	4
monograafiad / <i>monographs</i>	2	-
õppekirjandus / <i>textbooks</i>	-	-
teatmestu / <i>finding aids</i>	1	1
elektroonilised publikatsioonid / <i>electronic publications</i>	-	1
EAA toimetised / <i>publications of the EHA</i>	1	2
ajakiri TUNA / <i>journal TUNA</i>	4	4

KRONOLOOGIA

2001

Rahvusraamatukogus toimus konverents "Filmiarhiiv kui osa filmikultuurist", korraldajateks Filmiarhiiv ja Eesti Filmi Sihtasutus. Konverentsi põhiteema oli arhiveeritud ja eesti kultuuripärandit kandvate filmide kasutamine ja säilitamine. Esinesid ka kolleegid Soome, Läti ja Leedu Filmiarhiividest. Filmiarhiiv tähistas konverentsiga oma 30. tegevusaastat.

17.–18. jaanuar

Tallinnas esitleti arhiiviregistri veebileidest ja arhiiviregistri sidusvorminguid dokumendihaldussüsteemidega "Postipoiss" ja "Amphora".

14. veebruar

Riigiarhivaar kinnitas Rahvusarhiivi teadusnõukogu töökorra ja koosseisu (esimees dr T. Tannberg).

20. veebruar

Ajalooarhiivi vestibüülis tutvustati kolme uut väljaannet (E. Küng "Rootsi majanduspoliitika Narva kaubanduse küsimuses 17. sajandi teisel poolel", L. Leppik "Rektor Ewers", allikapublikatsioon "1. Eesti polgu protokollid 1917–1918") ning avati baltisaksa kunstniku Eveline von Maydelli käärloigete näitus, kus tutvustati valikut parunessi Eestis säilinud teostest. 15. aprillist 30. augustini olid E. von Maydelli tööd eksponeeritud Soome Rahvusarhiivis Helsingis.

22. märts

R. Tiidor, R. Velsker ja J. Lehtaru osalesid Riias Balti arhiivide säilitusspetsialistide kohtumisel.

28.–30. märts

P. Pirsko, I. Kuuben ja T. Kravtsev osalesid Lundis Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikide arhiivijuhtide kohtumisel ja sellele järgnenud konverentsil "Juurdepääs ametiasutuste dokumentidele ja arhiividele".

3.–6. aprill

Riigiarhivaar kinnitas Rahvusarhiivi esimese koolituskava.

20. aprill

Ajalooarhiivi ja Riigiarhiivi 80. sünnipäev. 17. mail toimus juubeliürituse raames Ajalooarhiivis Balti arhivaaride ümarlaud, pühendatud digitaalsele dokumendi- ja arhiivihaldusele. Eesti poolt esinesid ettekannetega P. Pirsko ja T. Arumäe. 17. mail oli kõikidel huvilistel võimalus arhivaaride juhendamisel tutvuda Ajalooarhiivi hoone ja seal peituvate varadega. Ajaloodoktor E. Küng tutvustas Ajalooarhiivi toimetiste 7. numbrit ning vestibüülis avati näitus "Ohhoo! Ootamatuid leide Ajalooarhiivi hoidlatest". 18. mail panid riigisekretär A. Lepik von Wirén ja riigiarhivaar P. Pirsko nurgakivi Riigiarhiivi uuele hoonele Madara tänaval. Stockholmi Ülikooli emeritprofessor E. Tarvel esines mõtisklusega teemal "Ajalugu kui kaunis muinasjutt".

mai

18. mai Soome Filmiarhiivi arhivaarid külastasid Filmiarhiivi. 34-le (koosseisus üldse 52) Soome Filmiarhiivi arhivaarile tutvustati maja ja asutuse ajalugu. Asjade seisu ilustamata räägiti ka kõikvõimalikest probleemidest ning arutati võimalikku koostööd täiendõppe vallas.
- 22.–24. mai Arhivaaride täiendkoolitus Laulasmaal, osales 23 Rahvusarhiivi töötajat. Lektorid olid P. Pirsko, T. Arumäe, P. Noodapera, T. Siir, I. Kuuben, I. Tomingas, T. Jullinen, T. Kravtsev, B. Kibal, R. Tiidor ja J. Lehtaru.
28. mai – 6. juuni P. Pirsko, T. Jullinen, T. Arumäe ja B. Kibal osalesid Firenzes ICA VI Euroopa arhiivide konverentsil "Arhiivid mineviku ja tuleviku vahel".
- 30.–31. mai Ajalooarhiivis toimus koolitus "Praktilistest ja teoreetilistest aspektidest kaartide konserveerimisel", lektor H. Lindsay.
8. juuni Ajalooarhiivi külastas Stockholmi Linnaarhiivi delegatsioon.
12. juuni Ajalooarhiivis toimus koolitus "Digitaaldokumendid — kuidas teha nii, et nad säiliksik?", lektorid R. Ruusalepp ja E. Leego.
21. juuni Sõlmiti kollektiivleping Rahvusarhiivi ning Riigi- ja Omavalitsusasutuste Töötajate Ametiühingute Liidu (ROTAL) vahel.
- juuni Arhivaari kutseksam, kutsetunnistus väljastati 27 inimesele.
24. august Riigiarhivaar kinnitas Rahvusarhiivi koolituspõhimõtted.
- august – detsember Rahvusarhiivi siseauditi süsteemi rakendamine.
1. september Riigi- ja avalik-õiguslike asutuste avalikud arhivaalid kanti arhiiviregistrisse.
10. september Ajalooarhiivis avati pärast kaks kuud kestnud remonti 17-kohaline uurimissaal paberalusel arhivaalide lugemiseks ja 12-kohaline mikrofilmide lugemissaal. Lisaks avati uus teenindustsoon, kus uurijail on ka arvutikasutusvõimalus.
- 23.–26. september P. Pirsko osales ja pidas ettekande Marburgis ICA arhiivihariduse ja täiendkoolituse sektsiooni konverentsil "Ajaga kaasas: arhiivinduslane koolitus ja haridus 21. sajandil".
- 27.–30. september T. Jullinen ja M. Pevkur osalesid Varssavis arhiivide automatiseerimisele pühendatud VII rahvusvahelisel konverentsil "Colloquia Jerzy Skowronek dedicata".
- 5.–8. oktoober E. Küng osales Rootsi ajaloo päevadel Göteborgis.
- 8.–12. oktoober Ajalooarhiivis toimus koolitus "Dokumendihaldus", lektorid M. Crockett, J. Foster ja K. Smith.
- 9.–14. oktoober P. Pirsko ja M. Tiidus osalesid Reykjavíkis ICA aastakonverentsil "Arhiivid ja ühiskond. Mida säilitada? Kogumine ja hindamine.".

- Filmiarhiivis I. Trapido fotode näitus, mis pakkus läbilõiget Eesti tuntuima spordifotograafi elutööst. Ekspositsioon koostati Filmiarhiivi fondi põhjal, kuhu on erinevate väljaannete poolt riiklikule säilitamisele antud I. Trapido 1268 fotonegatiivi ja -positiivi aastatest 1944–1992. Väljapanekuga õnnitles arhiiv I. Trapidot tema 80. sünnipäeval. oktoober – detsember
- Riigiarhiivis esitleti esimest arhiividokumentide digitaalkoopiat. CDle on salvestatud Eesti riigitegelase ja diplomaadi K. R. Pusta fondi olulisem osa, tema kirjavahetus saatkondade, kultuuritegelaste ja organisatsioonidega aastatel 1918–1953. K. R. Pusta kirjavahetuse puhul oli tegemist esimese katsetusega arhiivimaterjalide digiteerimisel. 5. november
- P. Pirsko osales Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikide riigiarhivaaride nõupidamisel Brüsselis. 21.–23. november
- Ajalooarhiivis näitus "Konservaatori töölaualt", eksponeeriti konservaatorite ja fondihoolajate igapäevases töös kasutatavaid töövahendeid ja materjale. Näitus märkis 45 aasta möödumist konserveerimise ja mikrofilmimise algusest praeguses Ajalooarhiivis. november–detsember
- Viljandi maa-arhiivis toimusid lahtiste uste päevad, mille eesmärk oli tutvustada eelkõige Viljandi linna ja maakonna rahvale, koolidele ja õpilastele, aga ka laiemale avalikkusele arhiivi tegevust ning säilikuid. Samuti oli arhiivis avatud näitus säilitatavatest arhivaalidest ja nende hoidjatest läbi aastakümnete. 26.- 30. november
- Filmiarhiivis näitus "100 aastat eestikeelset heliplaati". Eksponeeriti heliplaate aastatest 1904–1908, 1930. aastate teisel poolel pressitud matriitsi ja näidiseid Rootsis paguluses tegutsenud kolleksionääri V. Nairise kogust. november – detsember
- Ajalooarhiivis toimus arhivaari täiendkoolitus mitte-arhivaaridele, lektorid T. Arumäe, P. Noodapera, I. Kuuben, I. Tomingas, T. Jullinen, T. Kravtsev ja J. Lehtaru. 6.–7. detsember
- Väljaande "Rahvusarhiivi tegevuse ülevaade 1999–2000" esitlus Filmiarhiivis. 14. detsember
- Riigiarhivaar kinnitas Rahvusarhiivi perioodiliste väljaannete, ajalookultuuri ajakirja Tuna ja Ajalooarhiivi toimetiste toimetuskolleegiumid. 18. detsember
- Ajalooarhiivis näitus "70 aastat publitseerimist Ajalooarhiivis", millega anti ülevaade publitseerimis- ja sellega kaasnevast teadustööst Ajalooarhiivis erinevatel ajahetkedel. detsember – märts 2002
- 2002**
- Digitaalarhiivindusega tegeleva osakonna loomine Ajalooarhiivis. 1. jaanuar
- P. Pirsko osales Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikide riigiarhivaaride nõupidamisel Valladolidis. 9.–13. märts
- Ajalooarhiivis toimus koolitus "Elektroniline dokumendihaldus", lektorid M. Crockett, J. Foster ja K. Ashley. 8.–14. aprill

- märts – november Ajalooarhiivis fotonäitus aadlidiplomitest ja vapikirjadest.
8. aprill – 3. mai *London Metropolitan Archives*'i (LMA) ja Ajalooarhiivi konservaatorite vahetusprojekti raames täiendas end LMA säilitus- ja konserveerimisosakonnas T. Nurmsalu.
29. aprill Riigiarhivaar kinnitas Rahvusarhiivi arengukava kuni aastani 2005.
- aprill – mai Filmiarhiivis näitus "Eesti Film — 90". Näitus koosnes kolmest väljapanekust: "Kaadreid J. Pääsukese filmidest"; "Reklaamplakat kui filmi visiitkaart" ja "Kostüüme ja rekvisiite AS Tallinnfilm kogust".
- mai Ajalooarhiivis TÜ taasavamise 200. aastapäevale pühendatud näitus "Pedell, prosekto, kalefaktor...".
7. mai – 30. juuni LMA ja Ajalooarhiivi konservaatorite vahetusprojekti raames töötas Ajalooarhiivi säilitusosakonnas LMA konservaator J. C. Roberts.
- 8.–9. mai Balti arhiivide säilitusspetsialistide kohtumine Tartus.
- 4.–9. mai T. Jullinen, P. Noodapera, T. Arumäe, I. Kuuben ja L. Langebraun osalesid Barcelonas DLM-foorumil.
17. mai Riigisekretär A. Lepik von Wirén avas Tallinnas Madara tänavas Riigiarhiivi juurdeehituse, millega Riigiarhiiv sai juurde 1630 m² hoidlapinda. Avamisel esines tervitusega Soome Rahvusarhiivi nõunik R. Pohjola, ajaloolisele tööle lähenemise printsiipidest, parteilisusest ja objektiivsusest kõnelesid ajaloolane E. Tarvel ja kirjandusteadlane J. Undusk.
21. mai Riigiarhiivis toimus koolitus "Asjaajamise ühtsed alused", lektorid T. Arumäe, P. Noodapera, S. Prits ja I. Jõgeva.
- mai – august Ajalooarhiivis näitus "Eestimaa rüütelkond 750". Augustist oktoobri lõpuni eksponeeriti sama väljapanekut Tallinna Linnaarhiivis.
30. mai – 2. juuni P. Noodapera osales Varssavi lähistel Popowas VIII rahvusvahelisel konverentsil "Colloquia Jerzy Skowronek dedicata".
4. juuni Vabariigi Valitsus kiitis heaks "Asjaajamise ja arhiivinduse arengukava 2002–2005".
6. juuni Ajalooarhiivis toimus koolitus "Paberalusel dokumentide säilitamine, arhivaalide füüsiline korrastamine, olemikontroll", lektorid R. Tiidor, J. Lehtaru, E. Keedus ja K. Pullonen.
- 6.–8. juuni Balti arhiivijuhtide kohtumine Riias, pühendatud arhivaarikoolitusele ja täiendõppele. Eestist esinesid ettekannetega P. Pirsko, S. Tõrik, T. Arumäe ja T. Jullinen.
- 10.–16. juuni R. Tiidor osales ICA säilituskomitee kokkusaamisel Bratislavas.
29. juuli Riigiarhivaar kinnitas arhiiviinfosüsteemi (AIS) arengustrateegia kuni 2005. aasta lõpuni.

- Kohalike omavalitsuste, eraõiguslike juriidiliste isikute ja füüsiliste isikute valduses olevad arhivaalid kanti arhiiviregistrisse. 1. september
- I. Tomingas osales Ungari Arhivaaride Ühingu aastakongressil Kaposvaris. 3.–6. september
- T. Arumäe, K. Idvand, I. Kuuben ja T. Mägi osalesid Balti arhivaaride stažeerimisprogrammi 10. aastapäeva seminaril Rootsi Rahvusarhiivis Stockholmis. 3.–6. september
- Riigiarhiivi Madara hoones avati 38-kohaline uurimissaal. 9. september
- P. Pillak osales saksa arhivaaride päevadel Trieris. 17.–20. september
- Rahvusarhiivi külastas Hiina Rahvavabariigi arhivaaride delegatsioon. 23.–25. september
- Rootsi ajaloo päevad Tartus. Kahel päeval toimusid loengud plenaaristungitel ja sektiioonides. Üritusel osales üle 300 osavõtja Rootsist, Soomest ja Eestist, teiste seas Rootsi endine peaminister C. Bildt, Rootsi riigiarhivaar E. Norberg, Eestist T. H. Ilves ja mitmed teised ühiskonnategelased. Ajalooarhiivi vestibüülis avati Rootsi ajaloo päevadeks dokumendinäitus "Eesti linnad Rootsi ja Venemaa vahel 16. ja 17. sajandil". 27.–28. september
- Filmiarhiivi kaks fotonäitust Tallinna Tehnikaülikoolis: "Hetki eesti filmi arenguloost Filmiarhiivi kogude põhjal" ja "Eesti filmipioneeri J. Pääsukese (1892–1918) valikfotod filmidest, mis on vändatud aastatel 1913–1914". september – november
- Riigiarhiivis näitus "Tagasi kodus", eksponeeriti 22 Eesti Vabariigi dokumenti aastatest 1919–1939. Eesti omariikluse sünni ja saatust kajastavad dokumendid jõudsid esmakordselt avalikkuse ette. Näituse avas 30. septembril peaminister S. Kallas, tervituskõnega esinesid riigisekretär ja Balti Arhiivi juhatuse esimees A. Lepik von Wirén, riigiarhivaar P. Pirsko ning Rootsi riigiarhivaar E. Norberg. Väljapandud dokumentide ajaloolisest tähtsusest andis ülevaate ajaloodoktor A. Pajur. september – detsember
- Ungari riigiarhivaar L. Gecsényi ja tema asetäitja L. Körmendy visiidil Eestis. 1.–3. oktoober
- Helsingis toimus Ungari, Soome ja Eesti arhiivijuhtide kohtumine eesmärgiga arendada edaspidiseid koostöösuhteid. Samuti püüti leida soome-ugri arhiivide ühishuvisid ja -vajadusi Euroopa Liidu laienemisprotsessis. Rahvusarhiivi esindasid P. Pirsko ja I. Kuuben. 4.–6. oktoober
- Eestis viibis külaskäigul ICA säilituskomitee esimees T. Steemers Hollandist. Ta andis ülevaate Hollandi kogemustest korraldada arhivaalide füüsilise seisundi uuringuid ning juhendas Riigiarhiivi ja Ajalooarhiivi säilitusosakonna töötajaid vastava metoodika rakendamisel praktikas. 4.–6. oktoober
- Rahvusarhiivi töötajate õppereis Londonisse. 6.–13. oktoober
- Kinnitati arhivaari kutseeksami korraldamise komisjoni uus koosseis (esimees prof A. Must). 8. oktoober

- 9.–11. oktoober P. Pirsko osales Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikide riigiarhivaaride nõupidamisel Kopenhaagenis.
- oktoober – november Filmiarhiivi näitus Kinomajas "70 aastat helimängufilmi "Päikese lapsed" esilinastusest" sisaldas lavastaja ja operaatori T. Lutsu eluloolisi andmeid, töomomente ja kaadreid filmist.
- 23.–25.oktoober Ajalooarhiivis toimus täiendkoolitus arhivaari kutseeksamiks valmistujatele. Lektorid P. Pirsko, T. Arumäe, P. Noodapera, I. Kuuben, I. Tomingas, T. Jullinen, L. Langebraun, B. Kibal ja J. Lehtaru.
- 1.–4. november M. Tiidus osales Kiievis Ukraina Riikliku Ajalooarhiivi 150. juubeli tähistamisel.
- november – detsember Filmiarhiivis pressifotograaf I. Prooso tööde näitus, millega tähistati ajalehe Rahva Hääli kauaaegse fotokorrespondendi 85. sünniaastapäeva. Eksponeeriti tema töid aastatest 1944–1976.
- november – detsember Ajalooarhiivis dokumendinäitus juudi soost üliõpilaste ja professorite, juudi üliõpilaseltside ning juuditeaduse osast TÜ ajaloos.
- 11.–17. november P. Pirsko ja I. Kuuben osalesid Marseille's ICA aastakonverentsil.
- 20.–24. november R. Tiidor, K. Laur, E. Keedus ja J. Lehtaru osalesid Vilniuses 6. Baltimaade konservaatorite ja restauraatorite konverentsil.
29. november Riigisekretär A. Lepik von Wirén, riigiarhivaar P. Pirsko, Lääne-Viru maavanem M. Pomerants ja Rakvere linnapea A. Jaadla panid nurgakivi Lääne-Viru maa-arhiivi hoonele Rakveres. Uus arhiivihoonne valmib novembriks 2003 ja sinna kolitakse üle Lääne-Viru, Ida-Viru ja Järva maa-arhiivide fondid. Uude hoonesse on planeeritud ka kõikidele kaasaegsetele nõuetele vastav hoidla mikrofilmide pikaajaliseks säilitamiseks.
- november Arhivaari kutseksam, kutsetunnistus väljastati 40 inimesele.
- detsember Filmiarhiivis näitus "5 aastat ilma kroonikata", kus olid väljas ringvaadete toimetuste tööpäevikud, paberalusel dokumendid, fotod ringvaadete tegijatest ja tegemistest ning kunstinõukogu protokollid. Samuti eksponeeriti "Tallinnfilmi" dokumentaalfilmide reklaamplakateid ning fotosid dokumentaalfilmide tegemisest.
- detsember Ajalooarhiivis kaks näitust: meeleolukas väljapanek ootuspärastest ning ootamatutest fondidest leitud joonistustest "Nalja-, pila- ja muud pildid" ning "Sakraalsed kunsti-väärtused: uuringud, konserveerimine ja restaureerimine", kus olid väljas Vilniuses 6. Baltimaade konservaatorite ja restauraatorite konverentsil eksponeeritud postrid.

NATIONAL ARCHIVES OF ESTONIA 2001-2002 CHRONOLOGY

2001

Conference "Film Archives as Part of Film Culture", organized by Film Archives and Estonian Film Foundation in National Library. The conference concentrated on the use and preservation of films in archival custody carrying Estonian cultural heritage. Papers were presented by colleagues from Finnish, Latvian and Lithuanian Film Archives. The conference marked the 30th anniversary of Film Archives. January 17–18

The web-site of archival registry and its on-line formats with records management systems Postipoiss and Amphora presented in Tallinn. February 14

Director general authorized the rules of procedure and staff of the Academic Board of the National Archives (Chairman PhD T. Tannberg). February 20

Three publications presented in the hall of Historical Archives: "Swedish Economic Policy in the Commercial Aspect in Narva in the Second Half of the 17th Century" by E. Küng; "Rector Ewers" by L. Leppik, and "Minutes of the First Estonian Regiment. 1917–1918", a records' publication. Scissor cuts by Baltic-German artist Baroness Eveline von Maydell were also exhibited, showing a selection of her works preserved in Estonia. April 15 – August 30 the cuts by E. von Maydell were exhibited in the Finnish National Archives in Helsinki. March 22

R. Tiidor, R. Velsker and J. Lehtaru participated in the meeting of preservation experts of Baltic archives in Riga. March 28–30

P. Pirsko, I. Kuuben, T. Kravtsev participated in the meeting of the archivists of the member and candidate states of the European Union in Lund, followed by the conference "Access to Official Documents and Archives". April 3–6

Director general authorized the first training programme of the National Archives. April 20

The 80th anniversaries of Historical Archives and State Archives. Within the framework of festivities, Historical Archives hosted the Round Table of Baltic archivists (May 17) on digital records and archives management. Estonia was represented by papers of P. Pirsko and T. Arumäe. On May 17 guided tour in Historical Archives. PhD E. Küng presented Vol. 7 of the Proceedings of the Historical Archives; exhibition "Oho! Unexpected Finds from Historical Archives" opened. May 18 state secretary A. Lepik von Wirén and director general P. Pirsko laid the cornerstone to the new building of State Archives in the Madara Street in Tallinn. Professor emeritus of Stockholm University E. Tarvel meditated on the subject "History as a Beautiful Fairy Tale". May

- May 18 Archivists from Finnish Film Archives visit Estonian Film Archives. 34 Finnish archivists (of the 52 in the staff) were shown round and acquainted with the history of the archives. Without glossing over the situation varied problems were pointed out and possibilities for cooperation in follow-up schooling discussed.
- May 22–24 Archival training in Laulasmaa with 23 participants from National Archives. Lecturers P. Pirsko, T. Arumäe, P. Noodapera, T. Siir, I. Kuuben, I. Tomingas, T. Jullinen, T. Kravtsev, B. Kibal, R. Tiidor, J. Lehtaru.
- May 28 – June 6 P. Pirsko, T. Jullinen, T. Arumäe, B. Kibal participated in the ICA VI European conference "Archives between Past and Future" in Florence.
- May 30–31 Training on practical and theoretical aspects of map conservation in Historical Archives conducted by H. Lindsay (London Metropolitan Archives).
- June 8 Delegation from Stockholm City Archives visits Historical Archives.
- June 12 Training on preserving the digital documents in Historical Archives. Lecturers R. Ruusalepp and E. Leego.
- June 21 Collective agreement between National Archives and Trade Union of Civil and Municipal Servants (ROTAL) drawn.
- June Qualifying examination for archivists, 27 certificates issued.
- August 24 Director general authorized the training principles of National Archives.
- August –December Internal auditing geared in National Archives.
- September 1 Public records in civil and public institutions entered in archival register.
- September 10 After two month repairs, 17-seat hall for researchers working with paper documents, and 12-seat hall for microfilm reading opened in Historical Archives. In addition, a new service area opened, with computer facilities for researchers.
- September 23–26 P. Pirsko participated in the conference "Reading the Vital Signs: Archival Training and Education in the 21st Century" of the ICA section on archival training and education, presenting a paper.
- September 27–30 T. Jullinen and M. Pevkur participated in the VII international conference "Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" in Warsaw on automation of archives.
- October 5–8 E. Küng took part in the Days of Swedish History in Göteborg.
- October 8–12 Training on records management in Historical Archives. Lectors M. Crockett, J. Foster, K. Smith.
- October 9–14 P. Pirsko and M. Tiidus took part in the ICA annual conference "Archives and Society: What to Preserve? Acquisition and Appraisal" in Reykjavik.

Photos by I. Trapido, the best-known Estonian sports photographer exhibited in Film Archives. The display was based on the fond in Film Archives preserving 1,268 negatives and positives from the period 1944–1992, given to the archives for preservation by various publishing houses.	October – December
First digital publication of archival documents presented in State Archives. The CD records the most important part of the fond of the Estonian statesman and diplomat K. R. Pusta, his correspondence with embassies, public figures and organisations in 1918–1953.	November 5
P. Pirsko in Brussels at the meeting of state archivists of the member and candidate states of the European Union.	November 21–23
Exhibition "The Desktop of the Conservator in Historical Archives" exhibiting tools and materials used daily by conservators and manuscript curators. The exhibition marked the 45th anniversary of conservation and microfilming in Historical Archives.	November – December
Open house in Viljandi County Archives aimed at acquainting the people of Viljandi and the county, its schools and schoolchildren but also a wider public with the work and records in the archives. Exhibition of the records preserved in the archives, and of archivists through decades.	November 26–30
Exhibition "Hundred Years of Estonian Sound Records" in Film Archives. Exhibits included gramophone records from 1904–1908, matrix shaped in late 1930s, and items from the collection of V. Nairis, Swedish exile collector.	November – December
Archival training for non-professionals in Historical Archives, lecturers T. Arumäe, P. Noodapera, I. Kuuben, I. Tomingas, T. Jullinen, T. Kravtsev, J. Lehtaru.	December 6–7
"Outline on National Archives: 1999–2000" presented in Film Archives.	December 14
Director general authorized the editorial boards for the periodicals of National Archives: for historical-cultural quarterly Tuna, and the Proceedings of Historical Archives.	December 18
Exhibition "70 years of Publication in Historical Archives" in Historical Archives giving an outline of research and publication in Historical Archives through decades.	December – March 2002
2002	
Department of digital records created in Historical Archives.	January 1
P. Pirsko participated in the meeting of state archivists of the member and candidate countries of the European Union in Valladolid.	March 9–13
Training on electronic records management in Historical Archives, lectors M. Crockett, J. Foster, and K. Ashley.	April 8–14

- March – November Photo exhibition on patents of nobility and coats of arms in Historical Archives.
- April 8 – May 3 Within the framework of exchange project, T. Nurmsalu on updating trip to the preservation and conservation department of London Metropolitan Archives.
- April 29 Director general authorized the development plan up to 2005.
- April – May Exhibition "Estonian Film – 90" in Film Archives. The three displays included "Shots from the Films of J. Pääsuke", "Posters as Calling Cards for a Film", and "Costumes and Props from the Tallinnfilm Collection".
- May Exhibition "Bedel, Prosector, Calefactor" dedicated to the 200th anniversary of the re-opened Tartu University in Historical Archives.
- May 7 – June 30 Within the framework of exchange project, J. C. Roberts (LMA) worked in the preservation department of Historical Archives.
- May 8–9 Preservation experts of Baltic archives meet in Tartu.
- May 4–9 T. Jullinen, P. Noodapera, T. Arumäe, I. Kuuben and L. Langebraun participated in the DLM-Forum in Barcelona.
- May 17 State secretary A. Lepik von Wirén opened the extension of State Archives in the Madara Street in Tallinn, giving State Archives 1630 m² extra repository space. Salutary speech presented by the counsellor to the Finnish National Archives R. Pohjola; historian E. Tarvel and literary scholar J. Undusk talked about principles, party policy and objectivity in historical truth.
- May 21 Training program "Uniform Principles in Document Management", lecturers T. Arumäe, P. Noodapera, S. Prits, I. Jõgeva.
- May – August Exhibition "Estonian Knighthood 750" in Historical Archives. From August to October the exhibition was shown in Tallinn Municipal Archives.
- May 30 – June 2 P. Noodapera participated in the VIII international conference "Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" in Popowa.
- June 4 The Government of the Republic approved of the "Strategic Plan of Records Management and Archives Administration 2002–2005".
- June 6 Training program "Preservation of Paper Records, Physical Arrangement of Archival Records, Stocktaking", lecturers R. Tiidor, J. Lehtaru, E. Keedus, and K. Pullonen.
- June 6–8 Meeting of Baltic archivists in Riga on archival education and training. Papers by P. Pirsko, S. Tõrik, T. Arumäe, and T. Jullinen.
- June 10–16 R. Tiidor participated in the ICA-CPTe meeting in Bratislava.

Director general authorized the development strategy for archival info system (AIS) up to the end of 2005.	July 29
Records of archival value in the possession of local authorities, corporate bodies according to private law, and individuals were entered into the archival register.	September 1
I. Tomingas participated in the annual conference of the Hungarian Association of Archivists in Kaposvar.	September 3–6
T. Arumäe, K. Idvand, I. Kuuben, T. Mägi participate in the seminar dedicated to the 10th anniversary of joint projects of Baltic archivists in the Swedish National Archives in Stockholm.	September 3–6
38-seat reading room in the extension of State Archives in Madara Street opened.	September 9
P. Pillak participated in the Days of German Archivists in Trier.	September 17–20
Delegation of archivist from the People's Republic of China visit National Archives.	September 23–25
Swedish History Days in Tartu. Two days of lectures at plenary sessions and in sections, with more than 300 participants from Sweden, Finland, and Estonia, including the former Swedish prime minister C. Bildt, Swedish state archivist E. Norberg, T. H. Ilves from Estonia, and numerous other public figures. Document exhibition "Estonian Towns between Sweden and Russia in the 16th–17th Centuries" opened in the hall of Historical Archives.	September 27–28
Two photo exhibitions opened by Film Archives in Tallinn Technical University: "Moments of Estonian Film History in Film Archives" and "Sample Photos from Films Shot by the Estonian Film Pioneer J. Pääsuke (1892–1918) in 1913–1914".	September – November
Exhibition "Back At Home" in State Archives, displaying 22 records of the Republic of Estonia from 1919–1939. Documents recording the birth and fate of Estonian statehood were first shown in public. On September 30, the exhibition was opened by prime minister S. Kallas, accompanied by addresses of state secretary and chairperson of the board of Baltic Archives A. Lepik von Wirén, director general P. Pirsko and Swedish state archivist E. Norberg. The historical significance of the documents was summed up by PhD A. Pajur.	September – December
Hungarian state archivist L. Gecsényi and his deputy L. Körmendy visit Estonia.	October 1–3
Hungarian, Finnish and Estonian leading archivists meet in Helsinki, planning further cooperation. Another topic of discussion were the common interests and needs of Finno-Ugric archives in the enlarging European Union. National Archives were represented by P. Pirsko and I. Kuuben.	October 4–6
Chairman of ICA preservation committee T. Steemers from Holland visited Estonia. He summed up Dutch experiences in research into the physical condition of archival records and instructed the personnel of preservation departments of State Archives and Historical Archives in practical application of the methods.	October 4–6

- October 6–13 Collaborators of National Archives on fact-finding trip in London.
- October 8 The new committee of professional examinations for archivists authorized (chairman Professor A. Must).
- October 9–11 P. Pirsko participated in the meeting of state archivist of the member and candidate states of the European Union in Copenhagen.
- October – November Exhibition by Film Archives "Sound Feature Film "The Children of the Sun" 70" in Cinema House in Tallinn, including biographical data on the director and cameraman T. Luts, shots from location and takes.
- October 23–25 Follow-up training for professional exams in Historical Archives. Lecturers P. Pirsko, T. Arumäe, P. Noodapera, I. Kuuben, I. Tomingas, T. Jullinen, L. Langebraun, B. Kibal, and J. Lehtaru.
- November 1–4 M. Tiidus participated in the 150th anniversary of the Ukraine State Historical Archives in Kiev.
- November – December Exhibition of the works by press photographer I. Prooso in Film Archives, celebrating the 85th birthday of the long-standing photographer of *Rahva Hääl* (People's Voice, a daily). His photos covered the period 1944–1976.
- November – December Records exhibition in Historical Archives on Jewish students and professors, Jewish students' societies and Jewish studies as a part of the history of Tartu University.
- November 11–17 P. Pirsko and I. Kuuben participated in the ICA annual conference in Marseilles.
- November 20–24 R. Tiidor, K. Laur, E. Keedus, and J. Lahtaru participated in the VI conference of conservators and restorers of the Baltic countries in Vilnius.
- November 29 State secretary A. Lepik von Wirén, director general P. Pirsko, Lääne-Viru county governor M. Pomerants, and the mayor of Rakvere A. Jaadla laid the cornerstone to the Lääne-Viru County Archives in Rakvere. The archives will be completed by November 2003, and it will accommodate the fonds of the present Lääne-Viru, Ida-Viru and Järva county archives. The new building will include a modern repository for the long-term preservation of microfilms.
- November Professional qualifying examination, 40 certificates issued.
- December Exhibition "Five Years Without Chronicles" in Film Archives displaying diaries of newsreel editors, paper records, photos of newsreel shootings, and the minutes of Art Council. Posters for "Tallinnfilm" documentaries and photos taken on location were also shown.
- December Two exhibitions in Historical Archives: burlesque drawings found from expected and unexpected fonds "Merry, Mock- and Other Pictures", and "Sacred Articles of Virtue: Research, Conservation and Restoration", exhibiting the posters on show at the VI Baltic conference of conservators and restorers in Vilnius.

RAHVUSARHIIVI PUBLIKATSIOONID 2001-2002

Sariväljaanded:

SCRIPTA ARCHIVI HISTORICI ESTONIAE (Tartu)

Enn Küng. Rootsi majanduspoliitika Narva kaubanduse küsimuses 17. sajandi teisel poolel. Tartu 2001

Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost (Tartu)

3: 1. Eesti polgu komitee protokollid 1917–1918. Koostanud Ago Pajur, Tõnu Tannberg. Tartu 2001

4: Ohvitserina Vene armees. Polkovnik Jaak Rosenbaumi kirjad vennale (1892–1904, 1906, 1909). Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu 2002

AD FONTES (Tallinn)

9: Eesti suhted Leedu ja Poolaga. Balti konverentsid. 1920–1925. Dokumentide kogumik. Koostanud Heino Arumäe, Tallinn 2001

10: Aruanded Riikliku Julgeoleku Komitee 2. ja 4. osakonna tööst 1957. aastal. Kommenteerinud Indrek Jürjo. Tallinn 2002

11: Eesti Julgeolekupolitsei aruanded 1941–1944. Eesti üldine olukord ja rahva meeleolu Saksa okupatsiooni perioodil politseidokumentide peeglis. Koostanud Tiit Noormets. Tallinn 2002

12: Eesti Vabariigi sisepoliitika 1921–1929. Dokumentide kogumik. Koostanud Jüri Ant, Eeri Kessel, Ago Pajur. Tallinn 2002

Üksikväljaanded:

Riigiarhiivi fondide teatmik. II osa. 1940–1997. Koostanud Liivi Uuet. Tartu 2001

Lea Leppik. Rektor Ewers. Tartu 2001

Liivi Uuet. Eesti haldusjaotus 20. sajandil. Teatmik. Tallinn 2002 (koos Eesti Omavalitsusliitude Ühendusega)

17. sajandi (kuni 1710) trükised Ajalooarhiivi fondides / Drucke des 17. Jahrhunderts (bis 1710) im Estnischen Historischen Archiv. Koostanud Kersti Lust. Tartu 2002 (CD-versioon)

Perioodilised väljaanded:

Eesti Ajalooarhiivi toimetised (ACTA ET COMMENTATIONES ARCHIVI HISTORICI ESTONIAE)

7 (14): Avatud vaimuga. Ajalooarhiiv 80. Tartu 2001

8 (15): Läänemere provintside arenguperspektiivid Rootsi suurriigis 16./17. sajandil. Tartu 2002

9 (16): Artiklite kogumik. Tartu 2002

Ajalookultuuri ajakiri Tuna

2000, nr 1–4

2002, nr 1–4

AUTHORS

Toivo Jullinen	Head of Development Bureau
Indrek Kuuben	Director of Historical Archives
Enn Küng	Head of Publishing Department, Historical Archives
Toomas Mägi	Head of Holdings Department, Historical Archives
Ülle Narits	Archivist, Viljandi County Archives
Tiit Noormets	Head Specialist of Publishing Service, State Archives
Mare Olde	Head of Usage Department, State Archives
Priit Pirsko	Director General of National Archives
Koit Saarevet	Head of Info System Department, State Archives
Helina Tamman	Deputy Head of Publishing Department, Historical Archives
Tõnu Tannberg	Councillor of Director General
Ruth Tiidor	Head of Preservation Department, Historical Archives
Marge Tiidus	Director of State Archives
Ivi Tomingas	Director of Film Archives
Indrek Tuulik	Head of Administration Department, State Archives
Sigrit Tõrik	Head Analyst of Training
Maie Vihuri	Head of Preservation Department, State Archives
Riina Virks	Valga County Archivist

RAHVUSARHIIVI KOOSSEISU KUULUVATE ARHIIVIDE JA MAA-ARHIIVIDE KONTAKTANDMED

		Telefon	Faks	
Rahvusarhiiv	J. Liivi 4, Tartu 50409	(07) 387 505	(07) 387 514	rahvusarhiiv@ra.ee www.ra.ee
Ajalooarhiiv	J. Liivi 4, Tartu 50409	(07) 387 501	(07) 387 510	ajalooarhiiv@ra.ee www.eha.ee
Riigiarhiiv	Maneeži 4, Tallinn 15019	(0) 693 8000	(0) 661 6230	riigiarhiiv@ra.ee www.riigi.arhiiv.ee
Filmiarhiiv	Ristiku 84, Tallinn 10318	(0) 693 8613	(0) 693 8611	filmiarhiiv@ra.ee www.filmi.arhiiv.ee

Maa-arhiivid

		Telefon	Faks	
Harju maa-arhiiv	Tõnismägi 16, Tallinn 10119	(0) 693 8541	(0) 693 4542	harju@ra.ee www.ra.ee/harju
Hiiu maa-arhiiv	Leigri väljak 5, Kärdla 92412	(046) 31 165	(046) 31 165	hiiu@ra.ee
Ida-Viru maa-arhiiv	Kaare 11, Jõhvi 41534	(033) 56 469	(033) 56 465	iviru@ra.ee
Jõgeva maa-arhiiv	Roosi 3a, Jõgeva 48309	(077) 60 037	(077) 60 053	jogeva@ra.ee
Järva maa-arhiiv	Aiavilja 13, Paide 72719	(038) 52 306	(038) 50 212	jarva@ra.ee
Lääne maa-arhiiv	Lihula mnt 22, Haapsalu 90510	(047) 55 647	(047) 56 246	laane@ra.ee
Lääne-Viru maa-arhiiv	Kreutzwaldi 1, Rakvere 44314	(032) 24 247	(032) 24 248	lviru@ra.ee
Pärnu maa-arhiiv	Pühavaimu 19, Pärnu 80010	(044) 40 295	(044) 35 370	parnu@ra.ee
Rapla maa-arhiiv	Pärnu mnt 67, Märjamaa 78301	(048) 21 340	(048) 21 461	rapla@ra.ee
Saare maa-arhiiv	Arhiivi 1, Kuressaare 93815	(045) 36 509	(045) 36 507	saare@ra.ee
Tartu maa-arhiiv	J. Liivi 4, Tartu 50409	(07) 387 570	(07) 387 510	tartu@ra.ee
Valga maa-arhiiv	Vabaduse 6, Valga 68204	(076) 68 870	(076) 68 875	valga@ra.ee
Viljandi maa-arhiiv	Jakobsoni 11, Viljandi 71013	(043) 34 273	(043) 34 273	viljandi@ra.ee www.ra.ee/viljandi

